

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204909

UNIVERSAL
LIBRARY

శ్రీ రస్తు
 శ్రీమతే రామానుజాయనమః
 ఉ పా ప రిణ య ము
 అను
 అనిరుద్ధవిలాసము.

(ఏదంకముల నాటకము.)

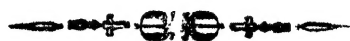
గ్రంథకర్త
 పద్మపూహ నాటకము రచించిన
 శ్రీమూ॥ ఆసూరి మరింగంటి వేంకట
 నరసింహాచార్యులుగారు.

ప్రకటనకర్త
 కురు కూరి సుబ్బారావు
 సరస్వతీబుక్ డిపో, బెజవాడ, కృష్ణాజిల్లా.

కాకినాడ :
 కాకినాడముద్రాక్షరశాలయందు
 ముద్రితము.

ఈ నాటకమునందు వచ్చు పాత్రలు.

పురుషులు.

బలరాముడు
శ్రీకృష్ణుడు
నాత్యకి

} ద్వారకా నగరధిపతులు

అనిరుద్ధుడు—కథానాయకుడు

శ్రుతకుడు—కైలాసగిరి నిలయుడు

బాణాసురుడు—శోణపురాధీశ్వరుడు

నైకమీడు—దేవఋషి

కుంభాండుడు—బాణాసురుని మంత్రి

బలుడు—బాణునికుమారుడు

రక్తదంతుడు
ప్రణంబుడు

} బాణునిభటులు

రామశాస్త్రి
దీక్షితులు

} బాణాసురుని పురోహితులు

యెల్లిగాడు
పుల్లిగాడు
మల్లిగాడు

} ద్వారకానగరమందలి యాదవులు

— స్త్రీలు. —

మణిమాల—బాణుని భార్య

ఉషాకన్య—కథానాయకి

సుబ్బలక్ష్మి—రామశాస్త్రి భార్య

చిత్రరేఖ—కథానాయకి చెలిక జై

రుక్మలోచన—అనిరుద్ధుని ప్రథమ భార్య

ఇంకను సందర్భానుసారంబుగ కొంతమంది వత్తురు.

పీఠిక.

చదువరులారా !

ఇదివరలో రాఘవశతక మాదిశతకత్రయమును బద్ధవ్యూహమున దలగు కొన్నిగ్రంథములు నాయథాశక్తి వ్రాసియుంటిని. ఇప్పటిపుస్తకము మదీయమిత్రులు గొంతమంది యీనాటకము వ్రాయనిర్బంధించుటవలన నాకుఁ దోచినంతవఱకు లక్షణస్థానిత్యంబులు గల్గకుండ జాగ్రత్తవహించియే యీగ్రంథము నెఱవేర్చినాఁడ. ఒకవేళ నిందు దప్పిదంబులున్నచో నీరక్షీరన్యాయమునఁ బండితాభిమన్నింప బ్రార్థించుచున్నాఁడ.

ఇట్లు
గ్రంథకర్త.

శ్రీరస్తు. నాం ది.

శా. శ్రీరాజీవముఖీస్త నస్తబకకా / శ్రీరాస్త్రి వక్షస్థలుం
 డై రాజ్యలైదు వేంకటాచల నివా / సాధీశునినోల్పి శ్రీ
 మీరంగ్ నిరికొండవాసుడగు లక్ష్మీనారసింహుండు ఇం
 పారక్ యీకృతి నేలుగాత మిలలో / నాచంద్రతారార్కముక్.

మ. పరమానందముతోడ నాటకకళా / పాండిత్యముక్ జూడస
 త్వరులై వేచిన నీసభాసదుల కిత్తూత ప్రమోదంబు ని
 ర్భరసౌశీల్య యకోవిశేషములఁ గూర్చున్ జాలి రక్షించు ను
 సిరసంపద్మిధాముడై వెలయు లక్ష్మీనారసింహుండిలక్. ౨

ఉ పా ప రిణ య ము.

అను

అనిరుద్ధవిలాసము.

— — — — —

ప్రథమాంకము.

— — — — —

నానాసురులకు ప్రవేశము; తపస్సుచూశియుండు.

నా—శంకరా! పాపథయంకరా! పూచాగ్నులనుభ్య నివసించినీ
యనన్యభక్తిచిత్రతత్త్వమండనై సర్వకాల సర్వావస్థలయుండు
సకలచరాచరజాతునిర్మాణమనీకావృణాభాసమానుడవగు నీ
నరణకమలాబులనే సమ్మియున్న యీదాసునియందసమాన
కృపారసంబు బఱపి న న్నుచ్ఛరింప సమర్థుడవుగావా? మహా
త్మా! కరుణారస హృదయుండవగు నీ నీకరణి నన్ను నిర
సింహన్యాయమా దేవదేవా! భవద్భర్తుని విడచిన నీకుఁగి
లభించునా తండ్రి!

మ. అరయన్ బేదకుఁజిక్కు పెన్నిధివలె / ఆసిగితిన్నీదు స
త్కరుణాపాత్రిత న్నట్యచో నిలుల నిర్భాక్తిగ్యమున్ బూని నీ
చరణాబ్జంబులఁ గొల్చువానియెడ లే / శంభున ప్రేమావిశే
షర సంబుంచక త్రోసిపుచ్చు దగునా! శంభో! ఉమానాయకా.
వ. భక్తరక్షకుండవను నీవిరుదేమి సేయఁదలంచితివి మహేశా.

మ. అనురాగంబున మానవుండు కడుపుఘోరణ్యముం గూర్చి నే
 యునఁ బెంచుకొనుదకావనంబుబహుసాంఘిక జూపుచున్నట్లుదా
 నినినిర్మూలముసేయ నెంచునొకొత్తండ్రి ! మమ్మునారీతినే
 జనసంబంధంగఁ జేసి ప్రోవకవిడక ! శక్యంబె నీతితఱిక.

కటకటా ! ఇంతఘోర మొదైనఁగలదా ! నిన్నాశ్రయించిన భక్తుని
 విడచిన నీకింక లోకంబునఁ గీర్తికల్లునా ? నీవే యిట్లుపేక్షించి
 రక్షింపకున్న నన్ను సంరక్షించుదక్షులెవ్వరు మహేశా ! గరళ
 కంఠుండను దానికిమారు కఠినశిలాసదృశహృదయుండనియు బిటుమ
 పొందనెంచితివా యేమి ?

చం. కొడుకతిమిప్పుడై మిగులఁ ! గూడనికార్యము లాచరింప నా
 బుతుతనియందుఁ గ్రోధమును ! బూని దురంతవిపత్సరంపరల్
 ఇడునె మహేశ ! నీవటుల ! నే నను నీదు కుమారునట్లుగా
 నెడఁదఁదలంచి బోవగదె ! నిర్జరవంశిత పార్వతీపతి.

శశిధరా ! నీభక్తుని కడసారివిన్నపాబు నాలింపకున్న నీసన్ని
 ధానంబుననే నిన్ను నమ్ముకొని మండుచున్న నీయగ్నిహోత్రంబున
 కాహుతినయ్యెద. మృత్యుంజయా ! దీనపోషకుండవను నీకీర్తిము
 నల్లరులద్రొంచివైవనెంచియుంటివా ? మహాదేవా ? నిన్ను సేవించి
 యున్న భక్తులెందరో యున్నతపదపు లందుచుండ నే భిన్నతపఃఫలుం
 డనై యుండవలసివదియేనా ? అక్కటక్కటా ! నీవే నాహృదయ
 మును బరీక్షింపదొడంగిన నాకింకేదిదిక్కు. (అలోచించి) డెదమా!
 తొందరఁజెందకు. ఓపేమానుబంధమా ! నన్నెడఁగాసిపొమ్ము.
 పొమ్ము: ఓధైర్యమా ! నాపట్టకురమ్ము. ఓవైరాగ్యమా ! ఇంకేల
 ఆలస్యముగావించెదవు. సత్వరంబుగా నన్ను గలసికొమ్ము. ఓ పంచ
 భూతములారా ! మీ రీ దీనునియం దనుగ్రహముంచుడు. నిఖిల ధర్మా
 ధర్మ విచక్షణానువర్తీ ! సమవర్తీ ! నీ వీ చైత్యస్వామియం దసమాన

కోధమువహించి సత్వరంబుగా స్వర్గప్రాప్తునిఁ గావింపుము. ఛీ! ఛీ! భగవత్కృపారస విహీనమగు సీతనువేల కాల్పనా. జగజ్జీగీయప్రభా పటలతేజండగు నామహానీయునిసేవ కనర్హమైన నాకీసర్వాంగంబు లేల; (శంకరునిఁదలచి) గిరీశా! ఇంకను నాయండుదయరాదా? శరణ త్రాణపరాయణా! నిన్నెన్నివిధంబుల స్మరింపుచున్న ననుగ్రహంబు గల్గదా? అబ్బా! సీమానస మెంతకఠినమైనదోయీ. (ఆలోచన సభినయించి) కానిమ్ము: నే సీచందనతరుసంధోహంబు క్షీతిఁగావించుకొని యిందుఁ బడియైన యాతనాశ్రీరంబున నీపదాబ్జంబులె త్రిక రణశుద్ధిగా నమ్మి సేవింపగోరుదు. మహాత్మా! ఒకవేళ నన్ను ఘోరనారకంబునఁ ద్రోసినను సరియే. నీయందు లగ్నమైన యీనిర్మల మానసంబు అన్యదేవతల నభిలక్షింపఁజాలదు; అభిలషింపజాలదు.

ఉ. నిమహిమాహితేషముల / నిస్తులశ క్తినెదన్ దలంపుచున్
కామితదాయకుండవని / కాంక్షనుగొల్తును నిన్ను సర్వదా
కోమలవర్ణ! నివియలఁ / గోధిముఁబూని యుపేక్షసేయ నా
సేమమెఱుంగ నెవ్వరిటఁ / జేరుదురింకను పార్వతీపతి.

చంద్రశేఖరా! భవత్కృపావిహీనుండనగు నే జీవించిననేమి సార్థకము. (అని అగ్నిలోఁబడ నూహించుచుండును. మహియొక ప్రక్క శంకరుఁడు. ప్రవేశించి) తనలో ఆహా! ఏమి యీతనిదృఢ జ్ఞానము. ఏమి యీతనిసాహసము!

గీ. భక్తుండన్నను ఈతఁడే / భక్తుండిలను
ఇంద్రియ వినిగ్రహుంజౌచు / సాంద్రముగను
తపమునొనరించి నాకృపఁ / దనరఁగోరె
నీనిఁబోలినవారలీ / పృథ్విగలరె.

ఓరా! ఇట్టిభక్తశ్రేణియని రక్షింపక యుపేక్షింప నాకి ధరా

మండలంబునఁ గీర్తి లభింపఁజాలదు. (అని బాణునిదగ్గఱకు వచ్చి)
వత్సా! ఆగుమాగుము, (అని చేతులు గట్టిగ పట్టుకొనును.)

బాణు—అయ్యా! మీరతెవ్వరో నాకు దృగ్గోచరంబుగా నన్ను
విడుపుడువిడుపుడు. (అని వదలించుకొనఁ జూచుచుండును.)

శం—నాయనా! బాణాసురా! ఇదేమివిపరీతము; ఇట్టికార్య మా
చరింపఁ బడుగురు హాసింపరా? ఇటు వినుము.

మ. వినుమో దైత్యకులాగ్రగణ్య బహుభో! రీప్యమండలిగల్లు న
జ్జనజ్జందంబునకేనె రక్షకుడనై! సంకల్పమాత్రాన నే
ర్వున రక్షించెడువాడ నిన్నటుల సమ్మోదంబుతోఁ బోతుగా
వున నీకోర్కె లెఱుంగఁజేయుమిక నింపుకొన్నావుత్రకా.

కుమారా! సేతకశ్చక్తి కెంతయు మెచ్చితి. నీయభీష్టంబు నిడేర్చెద.
నన్నొకసారి వీక్షించి నీచక్షువుల కానంద బుఁ గూర్చుము.

బాణు—(తేజిపాఠఁజూచి) పాదములవైఁబడి మో వ్రేరా! ధన్యు
డను.

మ. కనులున్నందుకు సాధకంబిపుడు వేడ్క జుమ్ము సేవింపఁగా
దనరెన్ గాని భవత్కృపారసము నొందఁగోరెదన్నేడు ఓ
యనఘా! పాపలతాలవిత్ర! గిరి కన్యాచిత్త సారంగశో
భన దివ్యాంగమహేశ! ఈశ! హరదేవా! నన్ను రక్షింపవే.

శంక—(లేవనెత్తి) అసురకులాలంకార! బాణాసుర! త్వదభీష్టితం
బెఱుంగఁజేయుము. సత్వరంబుగా నెఱవేర్చెద.

బాణు — దేవదేవ! నాహృదయాంతరంబునఁ గలకోరికఁ దెల్పెద
వినుడు.

ఉ. దేవమహానుభావ! వినుతింతు నుమాసతితోడఁగూడి యిం
పావహిలంగమత్పురి కనివాటమునందున నీవు నిల్వనా

భావమునందు సంతసము ! వర్ధిలుచున్నది సాగరోర్ధ్వకల్
తీవిని నెల్ల వేళలను ! డెందమునన్దలపోయ మిశ్వరా.

మనోవాక్కాయ కర్మేంద్రియంబులచే నియ్యదియే మన్మనంబున
రంగత్తుంగతరంగంబుల భంగి నుప్పొంగుచున్నయది. ఇయ్యది నెఱ
వేర్చి నన్ను రక్షింపుము. రక్షింపుము.

శం—ఔరా! నాయుదారగుణమే నాప్రాణసంకటమోచుచున్నది. ఈతఁ
డిట్టి విషమపరీక్ష నేలగావింపవలయు. నాభర్తులమని నన్ను
గొలచిన రావణభస్మాసురాదులెల్ల నీవిధంబున గోరి యింతంత
యనరాని చింతలపాలు గావించిరి. ఈతఁడుమాత్ర మట్టివాడు
కాఁజాలఁడా! అబ్బా! లలితపరిమళకుసుమభరితంబై సకల
మునిజనానందకరమై యలరు నారజితగిరివదలి నిర్మలజ్ఞానా
సక్తికి దూరుడనై సంసారక్లేశాతీతసాగరతరంగఙ్గోలికావిలా
సలాలితులగు నీమర్త్యలోకంబునం దెట్లు నివసింతును. హా!
తెలిసి తెలియక త్వరపడు నన్నుగని శ్రీమన్నారాయణుండు
నీవు ఉబ్బులింగడవని పరిహసించినదానికి నేఁడు తార్కాణ
మగుచున్నదే! కానిమ్ము! గతజలసేతుబంధనమొనర్చిన నేమి
లాభము. సద్యస్కాలంబునఁ జేయునదేమి. (ఆలోచించి) నేనే
యిట్టివానిని చిన్నబుచ్చు నిక ముందు నన్ను స్మరించువారెవ్వ
రుందురు. (ప్రకాశముగ) కుత్తా! ఇటువినుము. నీసత్త్రియా
చరణసేవల కత్యంతసంతోషమందితి. నీయిష్టప్రకారంబున
మద్భటానేకపరివారంబునుఁగూడి నీకోటవాకిటఁ గావలి
యుండెడి. మఱియు సర్వకాల సర్వావస్థలయందు నీసుఖము
నాసుఖముగా నీకష్టము నా కష్టముగా భావించి నీయశశ్చంద్రి
కలు నలుదిక్కులందుఁ బర్వజేసెదలెమ్ము.

మ. ఫలపుష్పాంచితభారమైన తరువెల్బుంగి సమోదారతఁ
జెలువారఁ గృపనోమితత్ఫలములఁ జేకూర్చునో మానవా
ఘలకత్యంతమునేను నీపురిని విల్లుంబూని రక్షింతు నీ
బలగంబుఁ నినుగీర్తి కామునిగనల్పంజేసిధాతీస్థలిఁ.

ఇందేమాత్రము సందియంబుఁ జెందవలదు. నీవిక గృహంబునకేగి
సుఖంబుగా వర్తింపుముపొమ్ము.

బాణః—మహాత్మా! తావకావ్యాజవిలోకన ప్రాప్తుండనగుటంజేసి
కడుధన్యుడనైతి. ధన్యుఁడనైతి. ఇంక నాకుఁ గావలయున
దేమున్నది.

శం—నాయనా! నే నఱిగినచ్చెద. (అని నిష్క్రమించును.)

బాణ—(తనలో) ఆహా! ఏమినాయదృష్టము? తిథిభవనాధారుండగు
నీగరశకంఠుండు నాయెడఁ బ్రసన్నుండుగాగ నా కేకొఱఁ
తలుండును?

చ. ఇడుములఁబాపి న న్నిపు డహీనకృపామతితోడ బోవగా
గడునెడలోననెంచె నిలగారి మనోహరుఁ డాదరించి యి
య్యెడనను బోలువాఁడు గలగడే పదునాల్గుజగంబులందుఁ బే
ర్వడిసిసుఖంచెదఁ మిగులఁ బాహుపరాక్రమ శోభితుండనై.

నాకై యెదిరిజూచు మత్పరివారంబును గలసికొని సుఖంబుగా
కాలముఁ బుచ్చెదఁగాక. (అని నిష్క్రమించును.)

[శయ్యాగారమున ఉమాకన్య ప్రవేశించి]

(తనలో) ఆహా! ఏమీస్వప్నమహిమ! అజగన్మోహనాకారుఁ డెవ్వఁ
డోగాని కంతువసంతజయంతనలకూబరాది మహాభాగుల
కన్న మిన్నయగుచు దివ్యస్వరూపలావణ్యంబులచే నలరారు
చు నవమన్నధ వికారుండగుచు సంపూర్ణ శరచ్చంద్రిచంద్రికా
సద్భృశ ముఖారవిందుఁ డగునాయందగానిసుందరాకృతియే

గదా నన్నింత విరాళిపాలు గావించినది. (స్వప్నపురుషుని దలంచి) ఓజగదేకవీరా! భవద్విరహానలంబునకు నన్నొక శల భంబును గావింపఁబూనియుంటివా మహాభాగా! నీవు నా స్వప్నంబులోన నొనరించిన నీశృంగారరసవిశేషక్రీడావినోదంబులెల్ల నాయంతరంగంబున గంగాతరంగములభంగినుప్పొంగుచుండుట నీవెఱుంగవా? నాహృదయధనాకర్షితంబగు నీ కృత్యంబుల నెంత మఱితుచున్నను మఱిపురాత్రుగదా!

మ. కలలోనీవు మదీయహస్తమును వే!డ్డకబట్టి క్రీడించినట్లుల నీవాకృత్యధారసంబిడుచు నెట్లొ పూలతల్పంబుపై జెలువారంగనునన్ను జేరినటులక! జిత్తంబునకాంచి నిశ్చలచిత్తంబున నిన్నుగోరుననుభావస్వద్రావరక్షింపవే.

మహాశయా! నీవానాడు సుఖుత్తియొదొనరించిన భావచేష్టావిషయాబులేకదా నన్నిట్టి విపదబ్ధినిముంచి యొకప్పటికేని దరింపజేయకున్నది నాథా.

మ. కనులకామూసిన మూయకున్న మరియే! కార్యంబుగావించుచుండిన లేకున్న సఖాశితోఁగలసి రూఢికా ముచ్చటాడంగనా మనమందెప్పుడు నీవు గన్పడుదువో! మాన్యాత్మ! నాయందునీ వనుమానింపక నన్నుఁ జేకొనఁగ భావ్యంజాను నీకిత్తటికే.

గీ. ప్రజ్వలించెడి వహ్నిలోఁబడిన శలభ
మట్టల దనరునీడు మోహగ్నియందు
బడి తపించెడునన్ను నీభవ్యకృపను
బఱిపి రక్షింపఁజాలవే! పురుషసింహ.

హా! కరుణారసహృదయా! నిన్నవరతము నెఱవమ్మియున్న నన్నీ విధంబునఁ బరీక్షింపఁ జెల్లునా? హా! దైవమా! కష్టపరంపరలకు జిక్కింజేసి నన్నిక్కరలే గట్టపెట్టెదవా? దీనబాంధవా! ఇంక నాకేది

కర్తవ్యము? హాజగద్రక్షకా! నావలపులకాని సమకూర్చజాలవా?
(అలోచించి) ఏమిది! నలుదిశ లంఘకారబంధురంబులగుచున్నవి. పవ
నుండుకాబోలు. తనప్రతిపక్షయుఁ జూపింప నెట్లు వెచ్చని
గాడ్పులు వీచుచున్నాఁ, ఔరా సమీరా ! మందమందంబుగావీచు
నీపిల్లవాయువు లిప్పుట్ల నగ్ని విలసనంబులామెనుగదా! అదిగో! శీతల
వాతపోతశోభితంబుగాంచి నే నొకవీరుండనని విశ్చివీగుచుఁ గడు
రయంబునవచ్చు నీహిమాంశునేమని తలంపుచును.

గీ. మిమ్ముటపుటిక్క చాల్పూట ! మిన్నుతోట

దృష్టిదోషంబు వారింపఁ ! దీర్చినట్టి

మెఱుంగు సున్నపుకుండ నా ! బరగుచుండు

డుదయమందెను బీజితో ! నుదయగిరిని.

(చందు) నుదేశించి) ఓగీచంద్ర! దుష్టగుణసాంద్ర! నిన్నుఁజూచిన
నష్టానులెల్లరు చల్లనికిరణప్రసారంబులు వెనజల్లుచునని యుల్లంబున
సంతసించుటఁగాంచి నేనే క్షీణిఁ బొంపొందితి నని గర్వంబున నొడ
లెఱుంగక అబలను యిల్లు కష్టపెట్టతగునా? నురాచారా? ఇత
మదోదేవుండవైయుండ ధర్మమగునా?

గీ. చల్లదనమునుగూర్చును ! చంద్రుండనుచు

జనములొక వాక్యంబు ల ! సత్యమాయె

చల్లదనమితయును లేదు ! చంద్ర! నిన్ను

మింటఁగనుగొన్న నాయొడలెల్లంటలొదవె.

ఛీ! ఛీ!! పాపి ! నీవు పాపపుష్పలాబు లే మెఱుంగజాలుచువు ?
గురుపత్నియని మనంబున శంకింపక మిసమిసలాడుచుఁ బశుప్రాయుఁ
డవై కలసివదోపకారివిగావా? అక్కడ! నీ కృత్రిమయారసము? ఏటి
సుగుణములు. ఎప్పులనో యీనిరహిణీజనుల కత్యంతశ్రమలఁగూర్చు
టయే ప్రాణావ్యయము. ఛీ డురాత్మా! నిన్నన్న సార్థకము యేమియున్న

ది. (ఇంచుక యూరకుండి) ఓహో ఏమిది! కూరపన్నగదంష్ట్రాభీల విషానలజ్వాలాసమూహంబులవలె నలరు సములుకు లెవ్వరివి చెప్పు మా! (ఆలోచన నభినయించి మన్ననునిండలించి) ఓయీ! మగనుండా! అదయుండనై పదనుశరానికి బదనుగూర్చి నన్నదముట కికిది తగునా కఠినకదనా.

మ. పరమామౌవమె కాననంబటుల భామత్ పూరుషుక్ సింహ సూకర శౌర్యాలములన్ని పుష్పసరముత్ / కాశ్యపశస్త్రాభిగణ
బరంగన్ నీహిత వేటకానివలె గర్వస్ఫూర్తిచే మత్స్యలన్
గరుణాశూడక కష్టపెట్టెదగు నాశంజాత్రు మీనధ్వజా.

సూ. సశరా! మానషీనులుగు మేళనామ పూరికను బూరికొని యీశీనురాలి ననమానించుటే ప్రమాదమా? ఆకురాచాచుని ప్రవేశచూత్రాబున నీతోచిబొంబును బంగలయు తెలుగవా? ఆకలుపుని కిరణప్రకారమును పోకిరితలునే నిశ్చల్యిల్లు పెట్టిన తగులంబగుట వీక్షింపవా? ఆమర్మాప్రభు సేనాధులగు షట్పదాబులచుదమ్మచెరసాలలందు బంధించుట గనుగొనకు టివా? ఆ క్రూర చరిత్రుండు నీవైరియగు శంకునిజూజాబుగబుర నివసించి నృత్య మొనర్చుట తెలియదా? అట్లదోహక అక్రమరాచారపరాయణులకు నీవు చేయూతకొనుగదా బాజియగునా? మృగధా! సిద్ధికికూళిపు గనుకనే గరళకంఠుండు తన కంటియంటచే గూలకేటనను శౌర్య మడంగలేదు కదరా?

గీ. చింతచచ్చినఁ బులుసు కానింతమైనఁ
జాన లేదనుకొనిన / శంభుకంటి
మంటచేరను గూలి రహిమాకుమార
యీటల బాధింప నెంతవే / కుటిలహృదయ.

(ఇంచుక ఆలోచించి) ఔను; మూర్ఖున కీధరాధర్మవిచక్షణ యేల యుండును.

“గీ. తివిరియిసుమునఁ దైలంబుఁ దీయవచ్చు
దవిలిమృగతృష్ణలో నీరుఁ ద్రావవచ్చు
దికిగి కుండేటికొమ్మ సాధింపవచ్చు
జేరి మూర్ఖుల మనసు రంజింపరాదు.”

ఛీ. ఛీ. నిన్నుఁ బ్రార్థించిన నేమిలాభము. నాహృదయధనా కర్షితచోరుని సమీపించి యాదివ్యమంగళవిగ్రహుని సమావేశ మవలంబించి నీకండకావర మడచెడఁగాక. (స్వప్నపురుషునిఁడలఁచి) హా ! మత్ప్రాణధనాపహార ! సుకుమారశరీర ! నీకై నఁ గుణిజజనిం చరాదా ! మహాభాగా ! నీచరణానిలయంబుల నిమురుచు నీమృదు మధురవచోవిలాసము శ్రవణానందముగా నాలకింపుచు నీగాఢాలింగ సంబులనందుచు నీరుదనసామ్రాజ్యస్మృతకు నన్నధిదేవతను గావింప క యుపేక్షింప న్యాయమా మహాత్మా !

ఉ. స్త్రీలధనాబు సజ్జచులు ! చెందగ నెంతయు ధర్మమాన భూ పాలవతంస ! నీవిపు డభావ్యముగన్ ననుజేరి త్వత్కృతా లాలితబంధముఁ బరపి ! రాక్షసు నాకు మహోధనంబు నీ లీలహరింప నేలను భారీ ! పరులెవ్వరు విన్న నవ్వరా.

కటికవానికైనఁ గనికరంబు జనించుఁగాని నీ కేహాశ్రీ మను గ్రహములేదే ? (ముందుగా నడచి నిస్పృహచే) ఓహో ! యేమి నాభాగ్యము. నానుస్మరణావశిష్టంబుననే నేతోత్పన్నంబుఁ గావింపు చు మరల వెరుగకుఁ దస్యచుఁటివా ? మహోహరా ! యిదేటినిపకీతము ? ఒక్కసారి నీగాఢాలింగనోపేతను గావింపరాదా ? సుందరాకారా ! నీకరస్పర్శకై యెనుఱు జూచు నాచిత్తమెఱుంగ ననుష్ఠంజయకావా ? (అని ముందుకునడచి స్తంభమాలింగనముఁజేరి) అక్కఱ ! యేమి

నాదిగ్రహమ! ఏమి యీయవివేకము! నాహృదయరాజీవార్కుఁ డరు
దెంచెనని తలంచి యెట్టి బేల నైతిని. ఇది పరులుజూచిన బరిహసించురు
గదా! హాసమేనమా! నాకింకెవ్వరుదిక్కు. (అని శయ్యపైమూర్ఛిల్లును)

[ప్రవేశము—చిత్రశేఖర]

చిత్ర—(తనలో) కటకటా! దినలీయమునుండి మనసిచ్చి మాటాడ
క అన్నపానీయంబుల గ్రహింపక సుధాకరుని కిరణసంకులం
బునకు వాడుపద్మమల్లు నీ సుందరవదనారవింద మిట్లు కళా
విహీనత వహించినేల చెప్పుమా (అలోచించి) నే నీదిశదాఁగి
యుండి యేమనుకొనునో విని కర్తవ్యమరసెదఁ గాక.

ఉషా—(లేచి) ఉన్ను. అబ్బా! ఓకామదేవతారత్నమా! నీవేల న
న్నాశ్రయించెదవు. ఓధైర్యమా! నీవీయబల నలజడివెట్టదఁగు
నా? ఓసాహసమా! సత్వరంబుగారమ్ము రమ్ము. నాదరికి జే
రుకొమ్ము, అబ్బా! బాధ, బాధ, భరింపజాల భరింపజాల.
నాథా! నాథా! (అని మరల మూర్ఛిల్లును.)

చిత్ర—బాగు, బాగు, ఈమెకేదియో పురుషపిశాచ మావహించి
పరిమితిలేని విరహవేదన గల్పించినట్లు తోచుచున్నదే! ఈ
కాంతాతిలకంబున కిట్టియవస్థను గూర్చి మనంబుజాఱఁగొన్న
పురుషసింహుఁడెవ్వఁడై యుండునోగదా! నీయన్నులమిన్న
యెంతలో యెట్లుమాఱినది!

మ. అరయన్ గండకపోలభాగములపై | హర్షాశ్రిపుల్ బారదు
ర్భరతాపజ్వరపీడితాంగియగు చ | బాబ్బయంచు శాల్వోదనాం
బరహారావళియందు ప్రేమనిడకే | వల్లె నీకాంతకే

కరణికోమోదముఁ గూర్చునికబహు సౌఖ్యస్ఫూర్తిగల్గింపుచున్.
ఐన శైత్యపచారంబు గావించి యీమె మూర్ఛదేలించెదగాక. (ఉ
పచరించి) సుందరీమణీ! లే లేమ్ము, లేమ్ము; (అని చెయిపట్టిలేపును.)

ఉమా—(లేచి) నాథా! వచ్చితివా? నీవీయురాలియం దనుగ్రహంబు
కలిగెనా? (నలుదిశలుజూచి నివ్వెరపడుచుండును.)

చిత్ర—సఖీమణి! నీవదనారవిందమిట్లు వాడియుండ నేలనో తెల్పు
గలవా?

ఉమా—(వినిపించుకొనకయే) పాదోన్నతిరా? నీవెంత మోసగాడువు.
కన్నులపడుపుగాకనుపించు కనులుమూసి జెజుచునంత
లో నిట్లదృశ్యుడనగుట తగునా మహాత్మా!

చిత్ర—ఓహో! నేను తలంచిన ద్దీప మెగులకామాతురమై భ్రమం
జెందుచున్నయది. కానిమ్ము; కలుకరించి చూచెదగాక. (పరి
కాశముగా) చెలీ! చెలీ! ఇదేమిటమ్మా! ఎన్నిసార్లుపిలిచినను
బలుకక ఛాదసురాలవుగా కన్నులుమూసే (అని వీపున
తట్టెను)

ఉమా—(కదిలిపడుచు) వీరీయురాలా! నీవెప్పుడువచ్చితివి?

చిత్ర—రాజకుమారి! నారాకడకేమిగాని నీవింతటిసేవ చ్చటనుంటివి.

ఉమా—కలికీ! ఎచ్చటనో యననేల? ఇందేయింటినికదా?

చిత్ర—నీసఖీరముకాదు. మనస్సు.

ఉమా—మనస్సా! (అబోచించుచుండును.) కోమలీ! మఱచితి. ఇప్పుడేల
వచ్చితివి?

చిత్ర—రాకూడదాయేమి?

ఉమా—అహ! అదికాదు. నిరాకడికు కారణ మెఱుంగనట్లంటిని.

చిత్ర—అవును. మనోహర విరహతాపాత్తినెగుంచుచున్న నీపజ్జకు
నే నరుడేరుతుంటయు నింద్యమే.

ఉమా—(తనలో)ఓహో! యీ మనాయూలోచన వినియుండదుగదా!
లేదు; లేదు;

చిత్ర—చెలీ! నిరుత్తరం బంగికార సూచనీయమేనా?

ఉమా—ఓసీ నీ వెంత టక్కులాడివే.

చిత్ర—నిజమున్న నిష్ఠూరమన్నట్లు నీవింతవఱకు బలికినవలుకు లెఱుంగనని కడుమాయలు బన్నుచున్న నీకన్న నమాయికులు, నీకన్న టక్కు-రాంఁద్రోవరు.

ఉమా—(తనలో) ఏటసే! ఈమె నాయులోచన సర్వమెఱుంగనోపు. ఇంక దాప నేల మఱియశ్రమ నీ మఁకెఱింగించి స్మృతమనోరథురాలనయ్యెదఁ గాక. (ప్రకాశము) సుందరీ! నాయవస్థ నీకేమని యెఱింగింతును. నేటికి దినత్రయముక్కిందట మనోజ్ఞకుసుమభూమితల్పంబున శయనింప మారతిరక్కార సుందరాకారుడగు నొకపురుషసింహుండు.... (అగ్లోక్షచే నూఱుకుండును.)

చిత్ర—యువతీరత్నమా! సిగ్గెల ? అగ్లోక్షచే నామనంబు వ్యర్థపఱచిన సార్థక మేమున్నది ? అనంతర మేమిజరిగెను.

ఉమా—ఆపురుష కేసరీంద్రము నావ్రక్కణ్డేరి నక్కెరవిలుకాని వింటికిఁజక్క చెక్కిలిసొక్కుచుఁ బెక్కుటక్కరి విషయంబులఁ గావించి నామక్కువఁ దీర్చకయే అదృశ్యుడగుటం జేసి నిక్కముగా నక్కపటభూపాలునిపై మనస్సుచిక్క సుక్కునా యిక్కట్లలు పెక్కిపేయ ముక్కంటిపైన నలవియగునా? నచ్చెలీ! ఆదిన్యసుందరు నేమనినట్టింతును.

సీ. తమ్మిరేకులమీరు | తగ్గుకన్నులవాఁడు

నిద్దంపుచెక్కిఁబోల్ | నెగడుపఁడొ

నజ్జీపంజరసిధ | నక్షిస్థలమువాఁడు

కమనీయకంఠంబు | గలుగువాఁడు

తొగలరాయనిబోలు | నగుమోముగలవాఁడు

సుందరాకారుఁడు | సొబగువాఁడు

వజ్రచాపమురీతి ! వరుసగా భ్రూయుగ్మ

మింపారంగలవాడను ! సాంపుత్రేని

గీ. మొన్నరాతిని గలలోన ! గన్నదాది

విరహవేదనగల్గియు ! బోతిమీతు

తరుణి ! మరుడను సొన్నారి ! కరములందు

గాగుచున్నాను గనకశలీలాకనగుచు.

నాహృదయ సరసిచుహ బుస నానవమోహనాగిని సర్వంగి
సుందరవికాసమే యెల్లప్పుడు బొడగట్టచు నాగిని చరితుని పరిగ్ర
హణబున్నకై మన్మథంబు మిగుల దొందరంజెందుచు సంతములేని
మోహసాగరికల్లల వీచికాసమూహంబున నన్ను ముంచుచున్న
యది. పేయసీ ! ఈబాధ భరింపజాల.

చిత్ర—అమ్మా ! సీహితాపకారణ మిదియేనా? సరి సరి; నీసంత
వెళ్ళదానవమ్మా !

మ. కలినీ! మార్గపదానురక్తుడతివేష్యునీ ఊసరక్షేత్ర భూ
ములలో సేరునుగోరునీ సపుష్ప ! పూబోధి స్వప్నంబులో
పలనీక్షించిన పూరుషుణ్ గొనగెను భావింప న్యాయంబై కో
మలినీకోరికటి త్తయేయగును బల్యుణ్ వెసన్ జెప్పెనన్ .

సుందరీ ! స్వప్నావస్థయందు గన్పించిన యాతెడను నిజముగా లభిం
చునని తలంపుచు శిరతాళలచంద్ర చంద్రికల కెనయు నీ శరీరకాం
తిని సశింహజేయు చిల్లు కృశింపజెల్లునా బాల ! సుగుణశీల !

ఉపా—నెచ్చెలీ ! యిదేటిమాట ?

మ. సరిసకలోహపుముక్కిను చ గొన్నవై సకా తంబు తదీతి నా
వరలావణ్యవిలాసవంతుని గళా ! ప్రోథత్వశీలాదులే

ర్షాచన్నాహృదయాబ్జమున్ మిగులదగ్ధుడేర్చి బంధించు సుందరుడౌ వానినిఁ గూడకే నిటుల చింతించాయు దీధాత్రిలోకం.

కాంతామణీ ! ఈ చతుశభవనంబులయందాతని సరివచ్చు వీరపురుషుండెందైనఁ గలఁడౌ ? ఆనవమోహనాంగుని సరసఁ జేరకున్న నాహృతోశంబు భిన్నభిన్నులై వెడలరుండునా ? ఆరాజన్యచూడామణి క్షణాగలక్ష్మియై యలకు సుదతీమణిభాగ్యమే భాగ్యము; ఆమెదే సౌఖ్యము.

చిత్ర—రాజకుమారి ! నీవలుకు లెతయు వింతగానున్నవే !

ఉ. లాదనిమానిపండులకు | నాసపహించి దరించుగీతిలో
పొందినతృప్తత చచ్చట | భూములనీరుచు గోరుకైవడికొ
సుందరి నీవు పలుకుటతి | చోద్యము స్వప్నగతప్రభురూపు
బొందఁదలంపఁగాఁ దగునె | పూజ్యులువిన్న హసింపరుంగులే.

అబలా ! యిట్లు నదలిపెట్టి మనసు దిట్టవరచుకొని సుఖంపుము; సుఖంపుము.

ఉషా—చేరీ! వేయేల; అదిన్యపురుషులజేపట్టక తృణికాలమైన జీవితముల.

చిత్ర—(తనలో) అక్కటక్కటా ! ఏమి యీ మెనునోనిశ్చయము. లాబ్యునకుఁదేటికి మూజేకాళ్ళను నటుల స్వప్నమందు వీక్షించినవనునభిలషించి యెట్లు దృఢమనస్కురైయున్నది. కానిమ్ము; మచ్చక్షికొలఁది సహాయమొనరించెద. (ప్రకాశముగా) యుగ్మలీ ! నీమనంబున నిల్వినపురుషులగువునే స్వీకరింప నెంచియుంటివా ?

ఉషా—ముమ్మాకికి. నామహాభాగునిఁ దప్ప నన్యులవరింపజాల, నరింపజాల.

చిత్ర—సఖీ ! అట్లులయిన నేలిఖించుచిత్రఫలకంబులందు నీమనో
హరుని నిరూపింపగలవా ?

ఉషా—అందులకు సందేహమేమి ?

చిత్ర—నాకీరత్నమా ! నీ విందేయుండుము. నే నఱిగినచ్చెదఁగాక.

ఉషా—పొలతీ ! నీ వీగినరాలియొ డనుగ్రహముగది నాపియునిఁ
జూపించి నన్నానందసాగరమ్మున నోలలాడింపుము.

చిత్ర—చిత్రమట్లే కావించెద.

(అని నిష్క్రమించును.)

ఉషా—ఈనిర్భాగ్యురాలి కామహనీయునిదర్శనభాగ్యమబ్బునా? అబ్బ
కున్న నే నీధరావలయుంబునఁ బ్రదుకఁగలనా? అయ్యో! నా
యాశ రిత్తయాసయగునా? హా ! ధైర్యమా ! నీవిషమపరీక్ష
నెల్లయు నీమందభాగ్యురాలియందే చూపించ నెంచితివా ?
అక్కటా! యేమిది. మనీయప్రేయసి యిత యాలసింపఁ గార
ణమేమైయుండును. (అఱిచించి ముంగుకుఁ జూచి) అదిగో !
తలంచినంతమాత్రంబున నాకలఁతఁ బాపు నెచ్చెలి నచ్చుచు
న్నయ దింక నామనోవిచార మెల్లయుఁ బాయుచు గాక.

[ప్రవేశము చిత్రేశ్వరి]

చిత్ర—చెలీ ! యిటు చూడు మీచిత్రఫలకంబులను గడు జాగరూక
తగా సందర్శింపుము.

మ. అతివా! యీతఁడు కోసలేశ్వరుఁడు బా ! హాప్రాశ్నిసంరంభజ్యో
భితహారుండవ నీతలాధిపనుతా ! భీష్మాధిస్థుండు ని
ర్జితసముండు కృపాకరుండు ఘనుఁడా ! సీత్యుంగరా జీతఁడో
సతి వీనికొ గనులారఁజూడగదవే ! శాతోదరిసుందరీ.

(అని పటమునిచ్చును.)

ఉషా—(వటముఁజూచి) ఔ నితఁ డెంతయుఁ గొనియాడఁదగిన వాఁడే.

చిత్ర—భానూశిరోరత్నమా ! ఈవటముంచుక నవబోకింపుము. (వటముఁజూపుచు.)

ఉ. ఈతఁ డనంత సంపదల ! నెంతయు శోభిలుచున్నవాఁడు గు
స్మితముదాంధులకొ నునిమి ! తేజనలుకొ జరియించుచుకొ సదా
ఖ్యాతినిఁజెంది పోరులరు ! గాచెడు షోఁ డితఁడో సఖిమణి
ప్రీతినిఁజూచు మీనపురు ! వీరచక్రముని తూగిసింహునికొ.

ఉషా—అహా నచ్చెల్లీ ! భవకీయ చిత్రనిర్మాణ మెంతయు మెచ్చ
గగును గాని నీరంగునదినికడ గొప్పవటంబు లున్నట్లున్నదే.

చిత్ర—సఖి ! లేకేమి యింతో; సకలరాజపు ర్నైకులాలంకారులై
సమదచతురంగబల సమన్వితపరిపంక్తిచమూచయ భయంకరుల
యై యశేషశేనుగే.లి శేషవిభవాభిరాములై హస్తినాపుర
రాజ్యలక్ష్మీకర్తగృహాధిపతులై అగ్నిస్తాభనవాయుస్తాభన
జలస్తాభనాద్యనేకమహేంద్రజాలాసమూహవిద్యాపరిపూర్ణు
లై సుయోధనసార్వభౌముఁడన నెలుంగుచున్నవాఁడు.

ఉషా—ఔ సీతని కావేనాతయు నన్యమే. కాని మరికొన్నివటం
బులు జూపుము.

చిత్ర—(ధర్మరాజును జూపుచు) యుగ్మలీ! యీమహనీయుఁ డభింష
నౌహులబలులై సకలధర్మాధర్మ విచక్షణాభ్యక్షులై పాండ
వాగ్విజ్ఞు డనఁబడుచున్నవాఁడు. మఱియు నీ వీరాగ్రేసరు
నించుక వదిలేలింపుము. (భీమునిజూపుచు.)

సీ. లాఠాగృహంబున ! లయమొందువారిని

గాపాడి నటనంటి ! ఘనుఁ డితఁడు

ఏకచక్రపురిని / లోకకంటకులైన
 బకదైత్యుఁగూల్చిన / పోవును డితఁడు
 వైరి భీకరమయిన / ఘోరయుద్ధములు గు
 బుగతురఁ జెందెను / బలుఁ డితఁడు
 కౌరవేంద్రుఁడు బన్ను / పూర్వకృత్యదూలగు
 నసమానశక్తిచే / బలగు నిరఁడు

గీ. వేయిగజముల బలియుండై / పృథ్వీయాగు
 భీముఁ డనునాఖ్యచేతను / వెలసినాడు
 భయదకాలునిఁ బోలియుఁ / బ్రబలువాఁడు
 వీనిఁ బొగడంగఁ దరమానె / మీననేత్తి.

(మఱియొకపటము జూపుచు) ఈదివ్యసూదరునిఁ గన్నులారఁజూచుము.

సీ. ఖాడవారణ్యులు / గాల్పించి యగ్నిచే
 గాండీనమాదిన / ఘనుఁ డితఁడు
 వీరాధిపీరుల / ఘోరాస్త్రములచేత
 బంధించినటువంటి / బాహుబలుఁడు
 ముక్కుటి నెదురించి / మ్రొక్కరనుండున
 పాశుపతాస్త్రులు / బడసినాడు
 గురునిప్రీతినిఁ దీర్ప / దురమున ద్రుపదుని
 గట్టి నెచ్చినయట్టి / దిట్ట యితఁడు

తే. గీ. నాల్గుదిక్కులయందున / నవ్యకీర్తి
 భాసిలంగను జేసెన / పాశుఁ డితని
 శౌర్యగాంభీర్యధైర్యాది / సాహసముల
 నెన్న శక్యంబుగాదొకో / సన్నులొంగి.

మఱియు నీ కవలిరువు రతిసుకుమార శరీరులు.

గీ. అన్నలకు దోడుగా నిల / నన్నహారు
మాదిగ్గినందనులు స / మాను లగుచు
నకులసహదేవు లనగను / ప్రకటయశులు
ప్రేమతోడుతఁ జూడుమో / వీరి నిపుడు.

సుందరీమణి ! యీయేవురు పాండవు లనంబడుదురు. (చిత్రీకేళికటము
ల నిచ్చును.)

ఉపా—(చూచి) ముఱముకటిచేఁ బూని) చిత్రీకేళా ! సంపూర్ణహి
మాంశునిఁ దిరస్కరించు నీయందఁగాఁ జెప్పరో చెప్పుమా.

చిత్రీ—కోమలీ ! యీసుందరాకారుఁడు ద్వారకానగరసామ్రాజ్య
లక్ష్మీకరకమలపరిగ్రహితుఁడై అనన్యనికామ్యతగదాదండ
భండనపండితుండై యనుగదాదండనదృశగదాదండ యుద్ధం
బున నాటితేఱి హలాయుధధారియై యలరు బలరా
ముం డెననొప్పుచున్నవాఁడు. మఱియు నీఫలకమవలోకింపుము.
(కృష్ణనిపటము నిచ్చును.)

ఉపా—(చూచి) ఇతఁ డిచ్చుమించుగా నానునోహరుని లానశ్యాదు
లకుఁ దోడుగుచున్నవాఁడు గాని మిక్కిలి వయోవృద్ధునిగా
నూడు నీతఁ జెప్పరో యిండుక నలుంగఁజేయుము.

చిత్రీ—కోమలీ! వీని యుదంత మెఱింగించెద నాలకింపుము.

సి. గోగోపప్రీతికై / గోవృన్దం బెత్తి

ప్రజల రక్షించిన / బలుఁడుసుమ్ము

విషవహ్నిచే మహి / వెలసిన కాళిగు

గిర్విమడంచిన / ఘనఁడుసుమ్ము

హాలాహలస్తన్య / మాసఁజేయగవచ్చు

పూతకీజంపిన / నేలగుమ్ము

మగిభాధినాథుల / మదమును సుక్కించి

భీష్మకాత్మజ గొన్న / వీరిసుమ్ము

తే. గీ. ఇన్నియేటికి వల్లవీ ! యింతులందు
 రమ్యకీడలదేలు నీ ! సౌమ్యుఁ డబల
 ద్వారకాపురవరరాజ ! ధానియందు
 వెలసియున్నాడు కృష్ణుఁడన్ ! బేరుతోడ.

అమ్మా ! ఈతనిలీల లత్యచ్ఛతమత్యద్భుతము. వీని సరసవచనార
 చనత్వము, వీనికృత్యములు కడుంగడు వల్లనాతీతములు. మఱియు
 నీపటముఁ జూడఁము.

శా. విద్యుత్కాంతిసమానదేహుఁ డగుచున్ ! పృథ్వీసలం బందుసం
 పద్యుక్తైకయశోధనుండనగ నిర్వక్తృప్రభన్ దేలుచున్
 ఖిన్నోతప్రతిభాయుతుం డగుచు వేడ్కన్ బప్పుచున్నట్టి యీ
 పృథ్వీమున్ గనులారఁ జూడఁగదవే ! రాకేందుబి బాననా.

ఉషా—(పటముఁజూచుచు) కోమలీ ! యీమదనవికారస్వరూపస
 మానుండే మన్మనంబునుఁ జూడఁగొన్నవాఁడు.

చిత్ర—(తనలో) ఓహో! పృథ్వీముకుమారుఁ డీమెదిత్తిమాకర్షిం
 చియుండనోవు. (ప్రకాశముగా) దేవీ ! కింతువసంతజయం
 తాదిమహానీయులఁ దృణీకరి చు నిమ్మహాభాగుని వీక్షింపుము.
 (అనిగుడ్డనిపటము నిచ్చుచు.)

ఉషా—(సంతోషమున—తనలో) ఆహా! ఏమి నా భాగ్యము. నేవరిం
 చినపురుషుని వీక్షింపఁగలనా? లేదా? యని నాయంతరంగం
 బున నంతు లేనిచింత నందియుంటినే. ఓనవమోహనాకార !
 ఓమహాపురుష ! నీవదనసందర్శన బు లభింపఁజేసి నీగాఢాలిం
 గనంబులకు నన్ను జిక్కఁబఱచి నీచరణపరాగ మీతరుణిశిరం
 బునఁ బడఁజేసి నన్నుద్ధరింపుము. మనోహరా ! (అని పటము
 ను ముద్దిడఁకొనుచు) కాంతాతీలకమా! ఈయందగాని యుదం
 తమదయ మన్మనంబు దత్తపటచున్న యది. సత్స్వరంబుగాఁ
 దెల్పుము.

చిత్ర) — అమ్మా ! యీధీరచరిత్రుడు

మ. స్ఫురదించివరమందహాసకరుణా ! స్వయం జౌచు నొప్పారి సంగర
గరలీలానటనప్రియుక్తమగు ఖ ! డ్లవ్రాతమున్ బూని సుందర
శారీరకశాకలాపుండగుచున్ ! దాక్షిణ్యమూర్తీభవింపరహిన్
నెల్లెడు కృష్ణపాత్రీకుని దృక్పర్వంబుగాఁ జూడుమా.

మఱియు.

శా. ఈయంభోధిపరీత భూభుజలయం ! నెందైనఁ గన్గొంటివా
ఈయాకన్డవిశాలలోచన యుగం ! బీపూర్ణబాహంతరం
బీయాజానుభుజాభిరమ్య విభవం ! బీయంగ సాభాగ్యకం
బీయింద్రోపలనీలకుంతలరుచుల్ ! యేమచు లెక్కింతునే.
సీ. శౌర్యధైర్యసైర్య ! సాహసంబులయందు

హరిహరాదులదోడు ! యలరినాడు

జాంత శాంతస్వాంత ! ఛౌరీయుడై చాల

రెండనరాముడై ! యుండువాడు

నిఖిల ధర్మాధర్మ ! నిజ విచక్షణుడౌచు

నలధర్మజుని సాటి ! నరయువాడు

మన్మథాకారుడై ! సన్మార్గయుతుడౌచు

సత్యవంతుని పోలఁ ! జాలినాడు

తే. గీ. అలజయంత వసంతుల ! సతిశయించు

భూరిలావణ్యరాశియై ! సౌరుగాంచి

అంగనా జనచిత్తాప ! హరియైన

రూపజిత మన్మథుం డనిరుద్ధఁ డీతడు.

ఉమా — ప్రియసఖి ! నీ చిత్రవైపుణ్య మెంతయు మెచ్చనచ్చును.
చాల శ్రమఁజెందితివి. ఒక్కొక్కతఁకాలము విశ్రమించి నీశ్రమ
నివారించు నుపాయంబరయుము.

చిత్ర)——(తనలో) అబ్బా ! ఏమి దీనిమాయలు. తన మోహలతా
నల్లరులకు తారభూతుఁడైతఁడని తెల్పుటకు సిగ్గునొంతుచు నిక్క-
రణిని భావార్థంబుగాఁదనహృదయాహ్లాదనకరుని నిరూపించు
చున్నయది. (ప్రకాశముగా) కోమలీ ! మున్నందు స్వప్నబంధక
మదనవికారచేష్టలన్నిహృదయవగుచు గుసుమశిరీషశరీరకాం-
తిపుంజంబును దొలంగజేయుచు నీ వింతవలనకనుభవించిన
యిడుమలు నే నెఱుంగనివియా ! అక్కా ! నీవెంతటక్కు-
లాడివే. నీహృదయరాజీనభాస్కరుని వీక్షించి యుపేక్షా
భావంబున నపేక్షచూడ్కు లీమహాశయనియందు బలపుచు
నన్ను మాయలలోఁ బడవేయ నెంచితివా ?

ఉషా——నచ్చెలీ ! యిందు మాయ యేమిస్తుది.

చిత్ర)——అట్లయిన నీమానధన మపహరించిన వీరాశ్రేయసుఁ డింతఁ
జేనా ?

ఉషా——అయిన నేమిఫలము ?

చిత్ర)——యిట్లీ ! నీ వెంతవెత్తడాననమ్మా ! మచ్చక్తి నెఱుంగివా
యేమి ? ఈ వీరపురుషుని నిమేషమాత్రంబున నాచాతుర్య
మున గొనితెచ్చి నీకు సౌఖ్యానుభవంబు గూర్చెదఁగాక.

చం. రథములకన్న నెప్పురిగుఱితాలసహస్రము కన్నవాడియా
యుధములకన్న నేర్పుగ మహాజ్వలశక్తిని యేగినీపీయూర్
వృథులయశఃప్రతాపుని శిరీషశరీరునిఁ దోడితెచ్చి నీ
యధరముఁగ్రోలుచుఁ సుఖము లిందగజేతును సుందరీమణి !

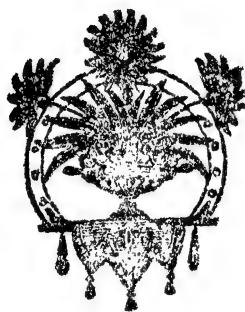
ఉషా——నారీరత్నమా ! భవత్కృపారస విదీనురాలియందుఁ బ్రస-
రింపఁజేసి నన్నానందసాగరనిమగ్నును గావించుము. నీవింక
పోయిరమ్ము.

చిత్ర—చేతీ ! చిత్రము. అట్లేగావించెద. (అని నిష్క్రమించును)

ఉషా—(తనలో) నేనుగూడా దేవీపూజ గావించినేగెద.

(అని యిరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ప్రథమాంకము సమాప్తము.

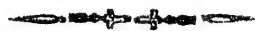

ఉ పా ప రిణ య ము.

అను

అనిర్బద్ధవిలాసము.

ద్వితీయాంకము.

[సభామందిరమున బాణాసురుడు, కుంభాండుడు ప్రవేశింతురు.]

బాణా—వయస్యా ! వేదవేదాంగచతుష్స్థివిద్యాప్రవీణప్రతాప శౌర్యాదార్యగాంభీర్యచాతుర్య సాహసుండనై అఖండచండ శాసనుండనై దండిసామ్రాజ్యధౌరేయుండనై మదవేదండ తుండబాహుబలుండనై శత్రుతండంబుల గుండెలకెండెండవదండధరుండనై శోణపురాధిపుండనై యుండిన నా సాటిభూపాలురీ ధరామండలంబునఁ గలరా? వేయేల నా కసాధ్యమగు కార్యమీ పుష్కలవలయంబునఁ గలదా? ఇటు వినుము.

చం. కులగిరులకొ వినోదమునఁగకు సుమబంతులరీతి చేతిలో

పలనెగురింతునా మతియు ! భానునిఁ జంద్రుని పట్టిడుట్టునా
సలుపునునా ధరాస్థలిని ! చాపవిధంబుగఁ జుట్టివైచి యు
జ్జ్వలతరసప్తవాహులను ! జాలకలంగఁగఁ జేతునాయీకకే.

మిత్రమా ! శంకరవరప్రసాదలబ్ధబాహుబలుండనగు నాకేకార్యము
వశముగాకుండును?

సీ. పాతాళగంగను / పైకించెప్పింతునా
 భుజశక్తిచేనేడు / మోదమునను
 మదహస్తి దంతముల్ / కుదురుగా బిగబట్టి
 యూతునా న్యూయ్యల / బొప్పగాను
 క్రూరవ్యాళాబుల / గోరలచేబూని
 పెకలింతునామేను / ప్రకటముగను
 గడగడలాడంగ / పుడమిని బిడికిట
 బూడుతునా జనులెల్ల / నడలుచుండ

గీ. నార! యింకనేమిసేయంగ / నాను నాకు
 దోచకున్నది యిప్పుడు / దోర్బలాగ్ని
 ప్రిజ్వలింపును నున్నదా / పహ్ని నెవరు
 బల్లవడ జేతురింకను / జగతియందు.

కుం—మహాభూ! తమరావిధులుగా నలుపుచున్నవని లోకవిది
 తమేకదా!

బాణా—నుహేంద్రభోగిబులును నా కేకొఱతయు లేదు. కాని
 మన్మథుని గుహరపారావారము భంగి నొక్క చింత
 యతిశయిల్లుచున్న దేనునిచ్చెదదాను.

కుం—దేవా! సకలజనభీకరులై అవిక్రమపరాక్రమతోభితానందస్వ
 రూపులై యత్యనుపమానభుజాభీరామ స్థియుతునా తమకు
 గూడ విచారకారణముండునా?

బాణ—మిత్రమా! నాభేదమునకుఁ గారణ మెఱిగించెద నాల
 కింపుము.

సీ. ఘనతరాగ్నిజ్వాల / గ్రక్కుచుండెదనాదు
 శరములకేనాదు / సమయమబ్బు

గండూతిబాధచే / నిండిన నాబాహు

సందోహమునకెప్పు / విందుగల్గు

వైరిభీకరమౌచు / మీరిన నాదేహ

కాంతులేనాటికి / వింతగొలుపు

దండపాణిగదా దండ సదృశంబైన

మగ్గదాళికి నెన్నడు / మమతగీరు

జే. గీ. దీరకున్నను చేయునదేమి యింక

అక్కటా ! నన్ను సంగ్రామ / మందు గదసి

పోరుసల్పెడువారలె / వ్యారలనుచు

మదిని చింతను జెందెద / సదయహృదయ.

సఖా ! నాబాహుసహస్రంబున గండూతి జనించి కదనాపేక్షదీక్ష న
హించియుండ నక్కటకక్కటా ! నన్ను రణంబున డీకొనుసమర్థుడే లే
డా ! హా యింక నేమిసేయుచును.

కుం—దేవా ! మిమ్మరణరంగంబున నెదిరించి కదనబాసచ్ఛనంతటి
సాహసంబు ముక్కంటికైన లేదనియే తలంపవలయును. ఈ
చతుర్వశభునంబు లెత్తివచ్చినను మిమ్ముజయించువాని
ముష్టికంబులందైన లేరని నిక్కముగా నక్కాసంకగల్గుచును.

బాణు—అమాత్యపుంగవా ! యింక నాకు కత్తెన్య మెఱింగించి
నన్ను కృతార్థునిఁ గావింపుము.

కుం—(అలోచననభినయించి) రాజన్యచూడామణీ ! తెల్పెదవినుడు.

మ. సరిరారెవ్వరు మిమ్ముమార్కొనగ రిత్తస్సంఘమందైన గి

న్నరవిద్యాధర దేవతావళుల భూనాథప్రకాండంబులో

నరయఁ లేరిల నిక్కమాహరునితో / నత్యన్భుతంబొప్పఁగా

దురమున సన్నికృతార్థులై మెలంగుటెంతోయ్య క్తమై యొప్పెడున్.

బాణ—మేలు; మేలు; మిత్రమా ! నీరుశాగ్రబుద్ధి కెంతయు మెచ్చుచున్నది. గరళకంఠుడే సమ్మంతుడు. ఇతడే సంతోషదాయకుడు. అమృతహారణశూరు నెదుర్కొని అగ్గిలంబగు మొగ్గిరంబొనర్చి మదీప్సితుల నీడేర్చుకొందునుగాక.

కుం—దేవరి యిష్టమెట్టి? అట్లే కావింపుడు.

బాణ—ఓరీ ఎవడురా ?

రక్షదంతుడు—[ప్రవేశము.] తండ్రీ ! ఏమిసెలవు ?

బాణ—ఓరీ సేనరా ! శత్రునిర్భిన్నతములైన సకలాస్త్రశస్త్రంబులఁ గొనిరమ్ము; పోమ్ము.

రక్ష—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించి- మరలప్రవేశించి.)

రాక్షసేశ్వరా ! భవద్బాణబాలంబు లివే స్వీకరింపుడు. (బాణము లిచ్చును.)

బాణ—(బాణములు దీసికొని) ఓయి కుంభండుడా ! మనమఱుగుదము రమ్ము.

కుం—రాజా ! మహాప్రసాదము. (అందరునిష్క్రమింతురు.)

(ద్వారమందు శంఖంబులు పోవేళించి తనలో)

అహా! యేమి యాచిత్రము. నిఖిలభూతప్రేత పితృచరాకీర్తనాకసీపరివారపరివృత్తుడగు సీతంకరుడు శత్రుభీకరసంగ్రామకోర్వీర్యవంతుడగు సీతంకరుడు- సకలచరాచర జీవచయలయకర్తయగు సీతంకరుడు- సర్వజనాన్వేషకరుడగుచున్నప్పుడు సార విహారుడగుచు సీతంకరుఁ డొక్కసామాన్యనిధంగిసత్యవాక్పాశబంధుడగుచు ద్వారరక్షకునివిధంబున నుండవలసివచ్చెనుగాదా. హో!దుర్భరము; దుర్భరము. (ముందుకుజూచి) అదిగో మద్భక్తుండేదీయో మహాల్కార్యముఁదలపెట్టి నాసన్ని

ధానంబునకురానోపు. కానిమ్ము; ఈతని యాలోచన గుర్తై
ఁగెదగాక.

బాణా—[ప్రవేశము.] చంద్రశేఖరా! నన్ను భవత్ప్రసారససాంద్రు
నిగాజేసి చింతాసంకుల సాగరంబున ముంపక దఱికిఁ దీసి ర
క్షింపుము,

శంక—(తనలో) ఈతఁ డీదియో మరల కృత్రిమవాంఛితంబుఁ గోర
నోపు. (ప్రకాశముగా) వత్స! నాయం దీదాపరికమేల?
సత్వరంబుగా చెల్పుము.

బాణా—దేవా! అనధిగింపుడు.

శా. వేళాకోళపుమాటగాదు వినుము! ద్వీమండలిన్నేనుదో
ర్వీలాలోలతబంధలబ్ధిగొనిహా ! శిక్ష నిన్ను సంగ్రామమన్
కేశిక్షికోనగోరి నేనిటకు సశ్శిక్షాపరధన్ వచ్చితిన్
ఆలస్యంబొనరింపఁగా నలదు దేవాధ్యక్షరక్షింపవే.

మహాదేవా! సందంభసంగ్రామవినుదంబును హెచ్చరికసేయుచుండ
నట్టి క్రోడావలంబనపాండిత్యంబు మీయెడఁ దప్ప తదితరులకుఁ
తటి సాహసంబు శూన్యమటంచు నెంచి తానకసన్నిధానంబున
మొఱఁబెట్టకొనవచ్చితి నోమహేశ ! నాయంననుగ్రహించి యుద్ధభి
క్షు నొసంగి నన్నుద్ధరింపుమోమహాత్మా!

శంక—నాయనా! బాణాసుర ? యిది యేమిభ్రాంతి, సరిజనులు
విన్న పరిహాసింపరా? నీకు సేవ్యమానుండ నగు నాతోఁ
గియ్యంబున కియ్యకొనిన నీ నిర్మలయశఃప్రకాశలతావల్లరు
లు నశింపవా? ఇంతేకాక.

తే. గీ. తగదుపాగి తెక్కి కొండిను ! దాకినట్లు

సీపు భక్తుండవౌచును ! నెగడియుండి

యురుబలో దేకపీరు శంకరునినన్ను

మాక్కొనంగను జూచుట / మంచిదగునే.

బాణ—శంకరా! మహాదేవా! నీపజ్జజేరి కరుణింపమొరలిడుమండ

నన్నిక్కరణి నిరసించిన ధర్మమగునా? యో! నీవేయిట్లు

బల్కిన నాభుబాభిరమ్యవిభవం బెఱుంగునంతటిసమస్త లీ ధ

రాసలయంబునఁ గలరా?

తే. గీ. కుటిలమేమియు లేకున్న / గురువ్రతోడ

గుల్మలాడంగ నెవని / పెద్దలెల్ల

పలుకు మండవరీణిని / నెలియవొక్క

యరగభూషణ! నాయందు / గరుణనుంచి

దురమొనర్పంగ రాగదే / దోషరహిత.

నేయేల మద్భాషుసహస్రింబు లత్యంతప్రమోదాబున రణంబునె
య సిద్ధపడుచున్నయవి.

శంక—తైత్తికులసార్వభౌమా! యిదేటిబుద్ధి.

శా. పాపంబుచు నెఱుంగకీవపుడు / రావంధుండవై నే డనికా

గోపాలోపము చేతనన్ను గవయన్ / ఖూర్తిల్లవా యభిలున్

రూపుకొమాయవె ముజ్జగంబులిపుడే / ఋష్యాదులున్ కన్నరూల్

ప్రాప్తోస్తీపిత దేవతాచయము మ/ర్త్యశ్రేణి లోగుండలే.

నీభుజబలగర్వాంధకార విధ్వంసభానుండు కొంతకాలంబున కరుదేర
గలండు. అంతదాక కదనాపేక్షమాని సుఖంబుగా వర్తింపుము;
పోమ్ము.

బాణ—పార్వతీవల్లభా! అమృతహానియుని జూచుభగ్యమెప్పుడబ్బును?

శంక—నిరధపతాకంబేనాడు విజ్ఞి ధరామండలంబునఁ బడనో

అంతవలకు నిరీక్షింపుచుండుము. అంతర మాదివ్యపురుషుని

యాశీవిషసదృశాస్త్ర ఘాతంబులచే నీమనంబున కానందము
గూర్చుకొందువుగాక.

బాణ—ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి! శేఖోయివచ్చెద(అని నిష్క్రమించును)
శంక—కటకటా! ఏమి యీమూర్ఖునివట్టదల. తాను ఏ దిశకార్య
సాఫల్యముకై యెల్లు తలఁపడి యెదురుచూచుచున్నాడో!
కానిమ్ము; కానున్నదికాకమానునా? నేను యెంతయనుకొ
న్న నేమిలాభము.

(శంకరుడు నిష్క్రమించును.)

(ద్వారకానగరకోపరిభాగంబున చిత్రరేఖ ప్రవేశించి తనలో)

అహా! అత్యంతానందకరమై యఖిలమునిజనాహ్లాద సౌకుమార్య
తేజోవిరాజమానమయ్యై యనన్యసామాన్య విక్రమక్రమ ప
రాక్రమధీరోదారిస్థగణగణ గరిష్ఠజనోపేతమై యలరుచు నీగో
పాలబాటునిపురం బెంతయు నర్జనాతీతమై యమరావతి యల
కాపురుల దృణీకరించు సుందరంబునఁ గన్పట్ట నీనగరప్రేభవం
జేమని పొగడగల్గుదును.

సీ. గోపురప్రాకార । కుంభ్యదీప్తంబౌచు

యలరారుచున్నదీ । యంతిపురము

రత్ననిర్మితసౌధ । రాజాంగణముచేత

నలరారుచున్నదీ । యంతిపురము

కుసుమఫలప్రాత । కుజమహోన్నతిసంది

అలరారుచున్నదీ । యంతిపురము.

ఘనపురందరభోగ । కిలిలాత్సవైముప్పి

యలరారుచున్నదీ । యంతిపురము

గీ. జూచిధన్యతఁజెందితి । సౌంధుమీర

కనులకాపునుదీరెను । కలికికోర్కి

దీర్ఘసుకృతంబు గాంచెద ! దీనజనుల

బోధించు టిక్కిరియకా ! భూతలమున.

ఆహా ! నేనెంత యదృష్టవంతురాలను. సకలజనసేవ్యమానుండును నీ యదువంశసంభవునిపురంబు కనులారజూడంగల్గితివే. (ఆలోచననభినయించి) ఓహో! యిదియేమి నెట్టి; గోపాలకృష్ణుని నగరవైభవంబు వీక్షింపుచు నేనచ్చినకార్యంబు నిర్వర్తింపక మృదమతినియిచ నేనెట్లు కృతకృత్యురాలనగుచును. (ముందునకునడచి) ఇదియే కాబోలు అనిరుద్ధుని ప్రాప్తాదము. ఇందుఁజేరి సంకల్పస్థి నొందెదగాక.

(నిష్క్రమించును.)

(శయ్యాగారమున అనిరుద్ధుఁడు ప్రవేశించి తనలో.)

ఆహా ! నేడుకడువిచిత్రముగా నున్నదే ! యీశయనమందిరము నాయదిగానట్లున్నది. మున్నెన్నడు తిలకించినచందంబున స్ఫురింపకున్న దక్కటక్కటా ! రమ్యమగు చిత్రఫలకనిర్మితమైన నవరత్నస్థాపిత ముకురాంతరాళకమగు నీవిలయము నాయదియేనా ! కాదు; కాదు; నామందిరమైనయెడల పార్వణశరచ్చంద్రాచంద్రికా విలసనహసితవదనారవిందయగు నాయధాంగలక్ష్మి యిందుఁగన్నట్లుటలేదే ? అగ్భా ! యేమిది ! ఏది శంకాచినను నాహృదయ చకోరలావణ్యంబు గనుమింపక యంతరంగంబున జింతాతరంగంబు లుప్పొంగుచుండెనుకదా.

మ. కలయో నిశ్చయమో మతిభ్రమమో తేనకాఞాందసంబజ్ఞెనో తెలియక జాల మదీయనేహమిది కాదే యక్కటా ! నాదుహృజ్జల జాతాన్వయమైన ప్రేయసిలసత్ ! సౌందర్యలావణ్యకోమలియూకారము తోచ దేదిశను రమ్యకీడసంధాయమై.

కటకటా ! యిదేమివైపరీత్యము. ఈగృహంతరాళంబున కేనెట్లు వచ్చితి. (నర్దితలుఁజూచి) హాప్రాణసఖి ! నీసరసలావణ్య వాక్య

రీసుధారసోత్పల వీనులకింపుగా నాలకింపుచు నీగాఢాలింగనంబులం
దుచు సకలగుణాభిరాముండగు రమాకుమారు గ్రీడావినోదాద్ధిని
దేల్చుచు దేవేంద్రభోగంబులందుచున్న నన్నీగృహంబునకుఁ దోడి
తెచ్చి యతఁడేనిచింత నాకు గూఢచిన యాదురాచారచరాయణుల
నామదోన్మత్తుల నెంతని నిందింతును.

[మఱియొక పక్క ఉమాకన్య ప్రవేశించి తనలో అనిర్భునిఁజూచుచు]

సీ. నేడుగాయానంద / నీరభినికాదేలి

భోగంబులందెను / పూజగంటి

నేడుగానాకోర్కె / లీడేర్పునటువంటి

ధీనోన్మమునిచెత / జేరనుంటి

నేడుగాభిద్యోత / నిజైతదేహుని

సరసనూడగ నెంతో / మూఁగియుచూటి

నేడుగామనసిజ / గ్రీడావినోదముల్

గనుసంతసుకృతంబు / గాంచుచూటి

గీ. భళిరసంకల్పసిన్దనె / పరమసుఖము

లనుభవించెడు నోముల / నందియుంటి

నరయననుబోలు భన్యులీ / యచనిగలరె

జన్మచునగను నాదెకా / జన్మమిలను.

ఈమహాభాగుడేదియో విచారింపుచున్నట్లున్నది. ఈపక్కకు నిలచి
యుదంతమరసి మూడుజరుగున దాలోనించెదఁగాక.

(మూలకునిలచుచు.)

అని—(తనలో) హా ప్రేయసీరత్నమా !

చ. నిముసమునిన్ను బాసి మనఁ నేర్తు నె యీజగముదు మన్మథా

ప్ర్రముల మహోగ్రదాడికిని / తాళుదునే భవదీయవాగ్ధురీ

విమలసుధారసోక్తులను పీనులకింపుగ నాలకింప కే

రమణిరొయ్యె కంఠమున పానిలనిల్పును నికమోదటన్.

ఉమా—(తనలో) ఈసాందర్య విభాసం నావలెనే విరహతాపాగ్ని
యందు మునిగి తన్నటిపై యనురాగ మావరించి విచారించు
చుండ నోపు. ఇట్టిసమయ బున గేనుగన్నిచియున్నచో నా
యందరురాగలతాతిలకం బభివృద్ధి నొందికున్నానా? కాని
మ్మించక కాల మోపుగుషసింహుని యాలోచన నాలకించెన
గాక. (అని వినుట వధివయించును.)

అని—నారీరత్నమా? భవనపాగవిలోకనముల నాయెడ ప్రసరిం
పడజేయుచు నిద్రాంతరంగ నన్నెడనాయన సకలసుఖంబులందు
నీసీతటనే భక్తిప్రయోగబాధ నాధిగమింతుడేల కిట్టివచన
లయను. హృదయమా! నాకింకేదిదూరి?

చ. జలినిలిహుళ-లక్ష్మీసుధను పాని-చురుల్యు మునిగ్మ-నెప్పు యు
గలలలితావినోదరసం కిల్పితమాదు క్రిష్ణశోమణా

మలమృదు వల్లవామరస మానవయో నిధివాభిరామ్యయే

యలసమదీయ నెచ్చెల్లి సుఖాన్తరంగు నను సాక్షియెప్పుడో.

(ముందకుఁ దిలకించి) అనిగో యెచుగో స్త్రీవత్సలము నచ్చుచున్న
దెవ్వరైయుండు చెప్పమా?

ఉమా—(తనలో) నేనాలసింపఁ గార్యహానికొనఁగు నిక గాలికిం
బము సేయక సర్వరాముగా నీనుహసీయుని సమీపించి సుఖం
బులందెడఁగాక. (సమీపించియూపీరపునఁగు నేమనివల్కరించు
దాన. (అలోచించి) కాని మ్మివిధమ్మున ముట్టడ మొడంపెడ.

(ప్రకాశముగా) ఓ పురుషకేసరీద్రమా! ఆక వారలయంత పుర
ప్రవేశ మియ్యరాల్కిబునఁ జేయనచ్చునా? ఇట్టి యంగడం
బాసర్ప మజ్జనకుండివార్తవిన్న బ్రదుకనిచ్చునా కుమాగా! స్త్రీ

లబలలు. వీరేమిచేయుదురని యింతటి సాహసంబు సేయఁబూను
కొనుట యుచితమేనా? (అని సిగ్గునటింపుచు నిలువబడి యుం
డును.)

అని—(తనలో) బేరా! యీనారీమఃశివాత్మర్య మేనునిలెక్కింతు
ను. భావాన్ధదాయకముగా నింతకుముందు వక్కాణించిన
శ్లోకులందెల్ల యధము స్ఫురించుచున్నయది. “మజ్జనకుడీ
వాత్తవిన్నఁ బ్రహకనిచ్చునాకుమారా!” అని సంబోధనలందు
నొకటి సజీవునిగా నుండనిచ్చుననియు, “నాకుమారా” యన్న
నాకు మన్మథునివఁటివాడనని యీమె యూహకు తాత్పర్య
మగుచున్నయది. సుందరీలలామ నాయుఁ డనురాగస్ఫూర్తిజనిం
చి నన్నిటకు రక్షించిన మహేంద్రజాలన దంబున దోచు
చున్నయది. ఓధైర్యమా! నీవు నన్ను వదలకుము. ఓమానస
రాజీవమా! విషయాసక్తిగొంది యితరాలోచనల పాలు
గాకుము.

చ. సై నగిరి చుక్కమెడనరి / చానశరీరవనంబునగు నిం

పునజరియించు మాయడను / భూమిబలాఘ్నండు దొంగవాఁడు గా

పున నిటమీద నీవటకు / బోయిన దప్పకనీమగల్గి నిం

కను ననుచూసమేల సుము / బావిత్రీమానసపాంధరత్నమా.

ఇట్టి సంకీర్తనాభావన బ్రవేశించితివేని;

మ. అనురాగంబను నగ్నిహోత్రమును మఁ ద్ర్యక్షేణి కే యింధనా

శినిగాజేసి శిరీషపుష్ప శరవఁలికా ఆజ్యహవన్లు నీ

సినివీసంబగు యజ్ఞవాటికను వేంచేయు స్వగుండన్మహో

తననూనప్రథచేతఁ జేల్పునటచే / తః పాంధుడా! సోకుమా.

ఇప్పుడీ సుందరీమఃశి కేచువిప్రత్యుత్తరం బొసంగుదును. (ప్రకా
శముగా) నన్నీ యంతఃపురప్రవేశ మొనరించిన యాపుణ్యస్వ

రూపుల నే నెఱుంగజాల. నీవాడినపల్కులచే నాతనువుగాఁజీయలు
పలుచవలదమ్మా-

ఉషా (తొ దరచే) అమ్మా! యిదేమిపాపము. నవలావణ్యసంపన్ను
లగు యువతీమణులభవనాంతరాళమున కిచ్చనాత్రంబున
బ్రవేశించి సకలగుణగణాలృక్పతయతోవిశాలులగు తామిట్లు
అమ్మాయని పిలుచుచెల్లనా?

అని—(తనలో) ఏమిటి! ఈమె మనస్సు యిప్పుటికిఁ దెల్లమగుచున్న
యదే? కానిమ్ము; (ప్రకాశముగా) సరి. సరి. ఇట్లు అమ్మాయని
పిలుచుటయుఁ దప్పదమేనా? ఏమనిపిలువనలయును?

ఉషా—ఏమనిచూ? మనోహరియనియు శ్రీమంజునియు బిలచిన
బాపములభించునా? మనోహరా! నీసుందరవదనారవింద సం
దర్శన మీమదభాగ్యురాలి కెన్నఁడు లభించునాయని
యెదురుజూచుచు నీదీవ్యమాగళవిగ్రహ సమావేశము నా
కబ్బునో లేదోయని నిరంతరంబు హరిహరాదులస్మరంపుచున్న
నన్ను నీయన్యజాత్యపావిత్రోక్తన ప్రసారంబుల నాయందుబఱ
పి నీమృదుమధురవచనరచనత్వంబున ముదఃబుగొర్పుచు నీ
గాఢాలింగన పరిరంభణం బొనరించుచు మదనసామ్రాజ్యశౌ
ర్యముపై నై నన్నేకభక్తిముగా పరపాలింపుమో మహాత్మా!

మ. విమలప్రాజ్ఞ సుధీమణీవినుము ఉ ! ధ్వన్నాదు సౌందర్య దే
హమనాయాసముగా నయాచితముగా ! హర్షప్రపూతంబుగా
నమితాత్మ ఇడగాదలంచితిని నీకై నేను బాగేల నీ
రమణీయ డేకానధర్మనూనుగద నీప్రాణిత నీకై నేను.

అని—తరుణీ! యిదేటిమాట. సాటివారలువిన్న నగు బాగుకాదా?

గీ. వీతిహాతునిసాక్షిగా ! నెలఁదియొక తె

నాధుకరమునుబట్టెను ! మోదమలర

నట్టి భార్యను బాసి నేనస్యకాంత
హస్తమే నీతిబద్ధుడ ! నబలమరల.

అబలా! యీలీల బేలునై జలదూలి నన్నీలీలగానై తెచ్చిన నీహృదయ
సంతోషలతాసముహము నాయుడత మరసినపిమ్మట నెట్లు భిన్నా
భిన్నమై నీవెంత చింతితునోకదా యనిమన్యసంబునఁ బరితపించు
చున్నాడను.

ఉషా—ప్రాణశా! ఇదేమియాగడము. ఇట్టివిపరీత మెంతైన నుండు
నా? నీ సౌకుమారలావణ్యమల కచ్చెరువందుచు నీముగ్ధ
ముఖానఁగోకిన కై యెదిరిచూచుచు, నీకిహిక్షప్రాప్తి జెంద
వేచియున్న యునతీజనుల ననమానించుట ధర్మమగునా
మనోహరా?

గీ. హృజ్వలించెడు సగ్నిలో ! బడినశలభ
మట్టలను నీడియైనమో ! హగ్నియందు
బడితిపించెడు నన్ను ని ! పరమకృపను
బలపి రక్షింపఁజాలవే ! పురుషసహూ.

నాయకా! ప్రేమవంబూది యేరాజన్యకులాలంకారులయందును లగ్ని
ముగాని నాపూనసంబు భవత్కిశాపాశబద్ధప్రాప్తి నొందియున్న
యీదీనురాలిని రక్షింపను సమర్థుండెపుకావా మహాశయా! నాడు
స్వప్నమందు నీవు గన్పడినదాది తీరకరణశుద్ధిగా, నీచరణాక్షి
గా నిన్నే నమ్మియున్నదానిని విడిచిపుచ్చ భావ్యమగునా నాథా!
ఎట్టి శాత్రువుఁడైన శరణుగోర సంరక్షించ ట్రియధర్మమేకదా,
ధర్మమూర్తి! యట్టిధర్మంబుల బరిత్యజించి యబలను ఆడుదాని నిట్లు
బాధించుట శ్రేయస్కరమా. నాసర్వస్వము నీహక్కు గావింప నెంచి
తిని. నన్ను రక్షింపుము. రక్షింపుము. (అని సమీపించుచు) దేవా!

మిగుల మృదుమధురస్వనం బామూల వినుపించుచున్న యదట
జూడుము.

ఉ. లేతయిగుళ్ళ చక్క-ంగ ఫలించిన హస్తఫలాశ్రమెక్కి- సరి

ప్రీతినిఁ గోకలదవ్వయము / వేడ్క-నుమీలుచు సుస్వరంబులక

ఈతఁ యీ కుహూయనుచు / నెంతయువల్కు-చునున్న విమృశన్

శీతలమందిమారుతము / జెల్పుగిగల్గెను నాచుమోప్రీతి.

(అని భుజమునిమిరుచు నిలచియుండును.)

అని—(తనలో) అబ్బా! ఏమి దీనిసాహసము. ఏమి యియ్యగద
ము. నామాటల మఱపించుచు తనమనోభీష్టంబుఁ దీర్చుకొన
నెంత వింతమాయలు బన్నుచు నాస్వంతంబు నాకర్ణింపుచు
న్నదే. బౌరా స్త్రీలసాహసమెటుంగ నాహరిహరామ కేంద్రా
దులకైన నలవికాదుగదా. (అలోచించి) కటకట! ఏమిది.
మేరుకుధరసమానమగు నాహృదయాంతరాళంబు కలతఁ
బొందుచు, నాధైర్యనాహసంబు లఱుగింతుచు నీమగువకరస్ప
ర్యావశిష్టంబున మోహలత యల్లిబిల్లిగ నల్లుకొనుచున్న
యదేమిచిత్రము!

గీ. అరియఁగోమలియ నెడి దిన్యాగ్ని చెత

పురుషుడనునాజ్యఘటమును / యిగవుగాను

నిలిపియుండిన కలుగక / నిముసమైన

పూర్వమున్నట్టింబునె / భూతలనగున.

అయిన నిట్లు తెలిపిచూచెదగాక. (ప్రకాశముగా)

గీ. మరులు గొననట్టివానిపైఁ / దరుశిసవు

ప్రేమనొంది వరించిన / కీతి నెంచ

సంఘనకు దర్పణంబిడి / నట్లు మఱయు

పుంస్తవహీనునకేమి యి / పాసగు రంభ.

కోమలీ ! యింక నైన నాభావమెఱింగి నన్ను నాసదనంబునకు జేర్చి నీకు దగినవరునిఁగూడి సుఖంపుము పొమ్ము. (అని ముందుకు నడచును.)

ఉసా—వన్నెకాడా! నీవిటుపల్కినఁ జిన్నతనముగాదా? నలుగురు విన్నఁ బరిచాసింపకుందురా? మహాభాగా! సీచరణకిసలయంబుల నొక్కసారి నిమురఁజేయనివ్వక. (అని పాదములబట్టి కొని) మహాహరా ! విమలకమలకల్లారకైరవసీలోత్పలాది గంధబంధురమగు కాసారంబున మదకరీంద్రంబుబ్రేవేశించి తత్తోమలసాంద్ర నాచీకనాళంబులక ద్రొంచువిధంబున నాహృదయలతానికుంజపుంజంబును నీదివ్యరూపలావణ్యవిభిత్రంబు పంచబంగళంబు భాతిఁగోయుచుండ సీచరణహరాగ మొత్తునే మళియందుబఱపి రక్షింపసమర్థుడవుకావా! మహాశయా!

అని—(తనలో) ఆహా! ఏమి యీ మనోనిశ్చలబుద్ధి. నలదనిపలుమారు దెలిపినను నాసంస్పర్శకై యెట్లు పరితపించుచున్నయదో! (అలోచించి) ఇంక నీవిరహతాప మాపఁజాలను. నన రూపనలావణ్యనిలాసపంతురాలగు నీచెలియనుగూడి సరససల్లాపకీర్తిజావినోదంబులచే మాగుని రూపుమాపెదగావీ. (ప్రకాశముగా) భీతహరిణోక్షణా! నీమెంత సాహసురాలవే! నీవు నిరంధనపురుషసింహుని అనుకూలపఱచుకొనిన నీయనుపమాన శక్తి నేమని వర్ణింతును. (శిరము నిమురుచు) ఇతోదకీ! నీయభీప్సితంబు నెఱవేర్చెదరమ్ము.

ఉసా—నాథా! ధన్యోస్మి. ధన్యోస్మి. నేనిప్పటికిగదా కృతార్థురాల నైతి. మహాశయా!

చ. సరసపచోనిగుంధనల | సారమదెంతయుఁ గర్ణమేయమై
వరలఁగ మన్మథాశ్రుముల | బాధనుఁజిక్కి కృశించునన్నునీ

కరుణతర్ఫిలోమునిచి । కాంక్షనుదీర్చి సుఖంపుమీలతాం
తరమున హాయిగాకుసుమ । తల్పముఁగూర్చి నిరంతరంబిటన్.

అని—నిజము; నిజ మీయింద్రోహలవేదికాభ్యంతరమున నివసించి
సుఖంతమురమ్ము.

ఉసా—చిత్తము.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ద్వితీయాంకము సమాప్తము.

ఉ పా ప రి జ య ము
అను

అనిరుద్ధిలాసము.

తృ తీ యాం క ము.

[శయ్యాగారమున రుక్మబోచనప్రవేశించి]

రుక్మ—(తనలో) హానాథా ! భవద్వియోగమఃఖ్యాభినిమగ్నంగాఁ
జేసి నన్నీవిధంబునఁ గష్టపరంపరలపాలు గావింపఁదగునా
మహాశయా? నీయర్థశరీరంబు నేమి నేయఁదలంచితివి.
అయ్యో! యీవరితాపశాధ భరింపఁజాల, భరింపఁజాల.

ఉ. కంటికిఁజెప్పవోలే నను / గన్గొనుమీరిట్లులాగ్రహించి వా
ల్గంటిని ముద్దరాల నబలెల్ విడనాడ సజీవనైధరన్
ఉంట యసహ్యమానుగడ / నోసుకుచూరశరీర! నేడు నీ
జుటను బాసినే బ్రదుక! జూతునే యింకమీదటల్ బ్రయా!

అయ్యో ! మనవివాహసమయంబున సకలవేదాంతసంగతుఁడైన
భాసురుల్లెదు మిగుల ననుకూలదాహత్య మబ్బునట్లు మాత్రపూ
తనాశీస్సులొనర్చి. అయ్యో అవియ్యెల్లను రిద్దరాయెనే. హా! శాధ
ననుభవింపజాల ననుభవింపజాల. (అని మూర్ఛిస్తును.)

[త్రవేశము:—కమల.]

కమల—(తనలో) అక్కటా! యీమె దరహసితవదనారవింద మింత
వన్నెఁ దక్కియుండ గతం జేమిచెప్పుమా!

గీ. చంద్రకోకావళిచర సాగస్పర్శచేత
వాడుకన్యమరీచిని ! వన్నెతగ్గి
మూర్ఖులలోపలమున్న నీ ! పుస్తవభోజి
వగవకారణమేదియై ! పరగునొక్కొ.

అయిననించుక తైత్తిరీపచారంబునొనర్చి యనంతర మీయమ్మయు
దంతమరసెదగాక. (అట్లుచేసి) (ప్రకాశముగా) అమ్మారాజపుత్రీ !
లెమ్ము; నీపరితాపమేదియో యెఱింగించుము.

రుక్క—ఉన్నరబ్బా ! (అనిలేచి) హాప్రేయసీ ! ఇంక నీజీవచ్ఛవం
బుతో నేమిప్రయోజనమున్నదని పిలుచుచుంటివి.

క—అదేమిటమ్మా ! అట్లనుచుంటివి. నీపరితాపకారణ మరయు నీత
రుణీమణితో బలుకుట యరుచితమగునా యేమి ?

రుక్క—నారీమణీ ! నాపరితాప మేమని వెల్లువను. నాహృదయోన్మ
దుం జీదినంబునందే మరుగునంతరాళి బులం దెమ్మకూర
ణ్యమీరులకేదెనో దోక్తకూరాత్ములచే బట్టవడెనోకాని నా
యాతరంగంబునం దంతయుచేసి చిత్ర యుజితయిట్లుట నీవెఱు
గవా లెబ్బా !

క—ముగ్ధలీ ! బాలాదుర్యోధయ పాశిబ్బనంబులు కళావిహీనమై
కోమలశరీరంబు కృశింప గొల్పించినదానికి వగవశేల ?

రుక్క—నెచ్చెలీ ! వగవక చేయునదేమున్నట.

క—అయ్యో వైత్రణ్ణీ ! నీనారి కీనార్త నెఱుంగజూచిన నతండా
సేతుహిమాచల పర్వతస్థితారణ్యముల యందుగాని లేక
పదునాల్గులోకంబులం దెచ్చట నున్నను దెచ్చునో నీవిన
తాత పరాక్రమంబు లెఱుగవా ? గారమ్ము. (అని చెయ్యి
పట్టుకొనును.)

రుక్క—సఖీ ! అట్లుచేయుదము పద. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

[ఉద్యానవనమున అనిరుద్ధుడు, ఉమాకన్య పరివేశింతురు.]

అని—కోమలీ! ఈప్రక్క నించుక వీక్షింపుము.

శా. భూరిప్రీతినిగూడు నామధుకరీ ! పూజులు నల్వంకలన్
జేరణ్బోయి శివీషణద్యురసమున్ ! జెన్నారంగాఁ గ్రోలియు
కారధ్యానమొనర్చుచున్ మిగులవేడ్కల్ గొల్పుచున్నట్టి యీ
దారిన్ యేగిన సంతసబాదపు నేత్రోదయంద్వ వింపఁజెడున్.
కలికీ! విలసితపుష్ప లతాకుంజ మంజరులచే నలరారు నీవనంబెంత
రమణీయంబుగానున్నదో చూడుమా.

మ. పనసామ్లాది రసాలచూత ఘనరం ! భాభూరుహస్వీత నూ
తనపుష్పాంకురఖాదుతా శుకపికధ్యాన ప్రపూతంబుతో
డను వర్తింపఁగ బద్ధిబద్ధములన ! వ్యప్రాణిచీపిప భే
లనమెంతో యొనరించు నాదిశను బాలాచూడు మన్యోన్యతన్.

ఉమా—నాథా! దేవరవారి మృదుమధురవచోనిగుంధనలెంతయు
నన్ల నాతీతముగానున్న వాదిక్కునించుక వీక్షింపుము.
(కేలఁజూపుచు)

ఉ. కమ్మని పుష్పతావులదె ! గొల్లుచునున్నవి నాల్కదిక్కులన్
క్లుమ్మని భృంగసంతతులు ! జొబ్బిలుచున్నవి తద్రసంబు నే
యిమ్ముగ గ్రోలహాయిగను ! నీయెడఁ జేరియుచును వారిసే
త్రీమ్ములకాప్తి గూర్చు సుక ! రం బగునీవని చెచ్చనచ్చుగా.

ప్రియా! చిలుకముక్కులచే నక్కగా నొక్కఁబడి కెపులీను
చున్న దాడి మీఠలవిరాజితంబై; మదనంబు దనపమనుశరంబులకుఁ
బదును గూర్చుకదీతరువులనుండు లేతయాకులును, సాలరసాలత
కోకిల జాజిపున్నాగ కురవక కురంటక పారిభద్రాది భూరుహంబు
లచేఁ జూచువారిహృదయాకస్మిత యంత్రోశోభితంబై యాయుద్యాన
సీమ యెంతయు సంతోషాస్పదమై యలరాసుచున్న యదికదా మహా

భాగా ! ఆపకక వసంతసుహృత్తిలకంబు సహాయమొనర్ప నా పక
కృతిపురుషుఁ డెంతవిచిత్రముగా నవీనఫలంబుల నిర్మించుచున్నాఁడో
చూడుఁడు.

అని—కళ్యాణీ ! పకకృతిసౌందర్యమే సౌందర్యము. పకకృతిచిత్రికా
రుఁడు తన యపారశక్తి నెల్లయు గన్నులపండువుగాఁ జేయు
చుండు సటుచూడుమా !

సీ. ఒకవంకఁగోకిల / పకరముల్ మితిమీర
శృంగారలీలలఁ / తెలఁగుచుండె
ఒక కేసరిఁజిల్కలు / ఒయ్యారమునఁబీఱి
విలసిలుపల్కులు / పలుకుచుండె
ఒకపకకన్యముల్ / ఒప్పుగాదీర్చియుఁ
బాధులతోపంబు / బాపుచుండె
ఒకకాయకలహాస / నికరంబులనువొంద
నృత్యవిలాసముల్ / నెఱపుచుండె

తే. గీ. కుసుమభూషిత భూజముల్ / గొమరుమిగుల
సంతసంబును గూర్చున/సంతసమయ
వృక్షవాటికఁజూడుమో / విద్రుమోహి
దీనివర్ణిపదరమానె / దినిజాలకును.

ఉవా—మనోహరా ! జోసి వసరామణీయక మామహేంద్రసలకూ
బరాది మహనీయుల పుష్పవనంబుల నిష్ఫలంబుగాఁ జేయఁ
జాలును. మనమీ పొన్న గున్నయొద్ద నొక్కింత కాలము విశ్ర
మింతము రండు.

అని—చెలీ ! నిజము; నిజమట్లు చేయుదమురమ్మ. (ఇరువురు ముం
దుకు నడతురు.)

(తెరలో)

ఉ. ఎవ్వడవోరి కూరి! మది | కేక్షణముండిగ సంచరించు నీ
పువ్వుననంబుఁజేరి కడు | మూర్ఛుడనై కనుమిన్నుఁగానకే
క్రొవ్వున నామపుత్రికను | గూడఁగ నెంచెడుదుర్మదాంధ నీ
కవ్వరు అడ్డునన్పెదవొ | యేనిటఁ జూచెదనేడు బాలిశా.

ఉపా—(అనిరుద్ధునిఁ గొనిరించుకొని, భయమున) నాథా! అదిగొ;
దండతాక్షితభుజాగంబు భంగి మండిపడుచు గదాదండము గిర
గిర దిగిప్పుచు మత్తవేదానంబురీతి నఖండగాహుళరాక్రముం
డగు మజ్జనకుండు యితే మిమ్ముం బట్టికొనఁగఁబోలు వచ్చు
చున్నాఁడు. ఈతనిపేరు విన్ననూల్కింబున సకలయక్షరాక్షస
దేవాధీశ్వరులకే గర్భనిర్భేదకమగునుగాదా! దేవా! యీక
మనమేయపాయంబునఁ బోరా. బులఁ గాపాడుకొండము. మ
హేశ్వరీ! నాదేహము గడిగడిలాడుచు నోటమాటరాకనుడి
తడబడచున్నయది. అబ్బా! నాకనులు మిటుమిట్టగొల్పుచు
కుమ్మరిసారెవతే గిరగిరకాలచక్రము చిటుగుచు నాయుతరం
గంబున భయతరంగంబు లుప్పొంగుచున్నయవి. హా! దుర్భి
రము.

అని—(వీపునచేయిపైచి) భీమరాజా! వలదు; భయపడవలదు. నిఖిలప
రిపంథిచమూచయారాధ్య పీఠిసహోత్పరించు నొప్పు యదు
కిశోర సింహుండనై, సంక్రిందనాద్యనేక దేవతానికరంబులక
జేయుండనై, కూరితోరగ దంష్ట్రాభీల విషానల కీలికాసమూ
హంబులనఁజాలు దివ్యాస్త్ర పారీణుడనై యలరు నీయనిదుర్భ
కుమారుడు నీయండనుండ భీతిఁబెందనేల? సామదానభేదదం
డోపాయంబులం దేయపాయంబుచే నైన నాతఁడు చక్కఁ
బడకుండునా?

ఉపా... ప్రియా! దురాత్ముని కాధర్మరహస్యంబులు తెలిపిన సార్థకమే మున్నది. భుజగర్వాంధుండగు నాతని సంగ్రామరంగంబున జయించు నుపాయంబరసి నన్ను రక్షింపుఁ డదిగో పశ్యయాం తకునిభాతి నిశేవచ్చుచున్నాడు. పాణవల్లభా! నేనతనిఁజేరి సవినయంబునఁ బ్రార్థించిచూచెద. మీరిందేయిండుండు.

అని—అబలా! నీవాలీల జరిపిన నతంజాగ్రహింపక అనుగ్రహించునా?

ఉపా—పదములపైఁబడి వేడుచున్న నాడుదానిగో డాలకింపక దూరునా?

అని—మంచిది. (ఉపాకన్యముగదుకునడచును.)

[బాణాసురుఁడు భటులుప్రవేశము. ప్రాచ్యముజనువుచు]

ఉ. ఎవ్వఁడనిఁదికూర మది ? క్షణలొంటిగ సంచరించునీ.

ఉపా—జనకా! రక్షింపుము. రక్షింపుము. (అనికాశ్మిప్రైబడను.)

బాణా—ఛీ! కులటా! పావీ! పో! పొమ్ము. పొమ్ము. (అనితన్నను.)

ఉపా—తండ్రీ! తైశనంబాదినన్నల్లారుముద్దగ బెంచి పెద్దగా నొనర్చి నాముద్దముచ్చటలచే ప్రోక్షలుపుచ్చుకొను నపినాడు నిగ్రహించి కాలఁదన్న నాగోల నాలకించువారెవరు. నాయనా! మనంబారనరించిన పురుషసింహానియందింతి కనికరిములే క శ్రమలపాలుగావింప ధర్మమగునా? జనకా! నన్ను గాపాడవా! దేవా! తైత్తికులసార్వభౌమా?

బాణా—ఓసీ! పాంసురాలా! నీదీనాలాప. బు లీరాజవల్లభుని పేనులకు ముల్కులవలెఁ నోచుచున్నయవి. ఛీ! ఛీ! కులటా! మనీయనంశార్థవంబున బడఁజూనలంబుచందంబున జన్మించిన నీముఖంబింకఁ జూడజాలఁ జూడఁజాల. (అని తోసిపుచ్చి-అనిరుద్ధని సమీపించి) ఓరీ! దురాచారపరాయణా! కులవి

హీన ! రా; రమ్మ; నీకండలక జెండి భూతమ్ముల కాతిధ్యం
చొనర్చెదగాక. (అని పట్టకొనయత్నించును.)

అని—ఓరీ ! రాక్షసాధమా ! వృధావాక్రప్తయాసపడు నీనాలుక
వేయిచీలికలు గావించిన అఘంబు లభింపదు. నీవు మద
గర్వాంధుండవై యొడలెఱుంగక మిడిసిపడదొడగడవా ?

ఉ. దంచెదబిండిపిండిగను / తక్కిముగ్ధుని పేతచెంతకుక
బంపెద నీదునై న్యమును / భండనమందున గూల్చి నిన్ను గగి
క్కించెదర క్తిధారలను / కీర్తినిగొంచి యనంతరంబు పో
పించెద నీతనూజసతి / చెల్వనక గైకొని చూడు; హీనుడా.

బాణ—ఓరీ పోటరీ ! భీభత్సంబగు రణప్రదేశంబున మత్కూర
శిలీముఖంబుల కెరియగుదువుగాక. రా; రమ్మ;

అని—నా నిశితకిరీవాళంబున నీశిరము నూడఁదీయుచును. ఇది ము
మ్మాటికి నమ్మకొనుము. మనమా సమప్రదేశంబున కేగుదము
రమ్మ—(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ఉపా—(తనలో) కటకిట ! యింక నా కేదిదిక్కు. నాహృదయే
శ్వరుం డాదాన వేశ్వరుని దాడికెట్లోర్చును. (ముందుకుజూచి)
అదిగో లెళ్ళిగుంపునఁ బ్రవేశించుసింగిలముభంగి భగ్గుభగ్గున
మండుచు నాప్రయుండు శత్రుపక్షిపాతల నెట్లరికట్టచున్నా
డో- అవురా ! ఎంతలో నెంతలాఘవంబున మజ్జనకుండు కో
పంబున శిరీరంబు కంపింప గిరిగిరదిఱుగుచు నిందుగ్గిని వజ్రా
యుధంబుపోల్కి నొప్పియున్న నాగాత్రంబుం బ్రయోగించి
నాడె ! (నలుదిశలు పరికించి) అబ్బో ! మోసము; మోసము.
నాప్రాణశ్వరుం డాకూర నాగాచబద్ధుండగుచు నేదియో
బల్కుచున్నట్లన్నయదాలంకించెద. (వినుటనభినయించును)

చం. సతి పతి సౌందుఁగోరిమనఁసారవరించిననానినైన స
 మృత మినుమంతలేక బహు ! మంచుడనై కనుమిన్నుఁగానకే
 వెతలనుఁగూర్చుఁగాఁ దగు నె ! వీరజనానికి ధర్మమహానకే
 గతజలసేతుబంధనము ! తైవడి యొప్పుదె దానవేశ్వరా.

హా! వైవరూ! నేనేమిసేయుదును. నాహృదయవల్లభునిబంధించి
 రయంబునఁ జనుచున్న నాతండ్రి యనివేకమేచుని తెక్కింతును.
 (అలోచించి) నేనిచ్చట నెంతనాసోయినవేమిలాభమున్నది. సదనం
 బున కఱిగి యదయుండును నాజనకునినుండి ద్రిప్పచూచెక.

(ఉపాకన్య నిష్క్రమించుచు.)

[ద్వారకానగరము సభాంతరమున బలరాముఁడు, కృష్ణుఁడు,
 సాత్యకి, పౌన్ద్యుఁడు విచారమునఁ బ్రవేశింతురు.]

ప్రద్యు—తండ్రిలారా! పుత్రవిదొంగశోకసాగర ణోలికాలాలితుం
 డనగు నానీనులకు మీ రనుకంబులెంతయుఁ గనినశూలం
 బులవలె నాటుచున్నయవి. ఆచుదుమారశీరుని, ఆనవమో
 హనాంగుని; నాముక్కలయ్యను; నాహృదయాహ్లాదకరుని నె
 డఁగొని సజీవుడనై యుండుటకన్న మృతినందుటయే సమ
 జసముగా నున్నది.

బల—వత్సా! యిదేమిటోయి. ఆవీరశిఖామణి కై యిట్లు విలపించుట
 భావ్యమగునా? ఆకుమారసింహుఁ డేదురాత్ములచే తిక్కి
 నను నిమేషకాలంబున జయించు భుజబలివిశాలురనుగు మే
 ముండ నీవేల బేలవలె గోలసేయుచు జాలిఁదూలెదవు?

కృష్ణ—తనయా! విచారించకుము. ఈత్రీజగంబులందెందున్ననుశత్రు
 నిర్భిన్నతమాబులగు నీవీరశరశరాసనంబులచే శాశ్వతసమూ
 హంబును దృటిలోపలఁ జంపి నీకుమారునప్పగించెదము.

సాత్యకి—సోదరులార ! సరస్వతీవీణారవసన్నిభంబులై శోభిత్రానం
దకరంబుగా నలరు నీ నిస్వనంబేరిదై యుండును ?

బల—(వైకింపాచి.) కుత్సా! దేవమునందుగ్గడగు నారదభగవానుం
డుకాబోలు వచ్చుచున్నట్లు తోచుచున్నయది.

కృష్ణ—భ్రాతృవత్సలా! అమృహాసీయుని సందర్శనంబున మనమన
స్తావంబులుపశమించునుగాత. మన మాముషికుంజరుని సవి
నయంబుగా నెరుకుకొని వత్తము రండు.

బల—సాత్య:—అట్లే చేయునమా రమ్ము. (అని ముందుకు నడ
తురు.)

నారదుడు (ప్రవేశించి తనలో) నేనెంతయు ధన్యుడను. ధన్యు
డను. నేటికి దినశ్రీయమునుండి కడుపురింపుకొన శక్తిహీనుం
డనై పడరానియిడుముల పాత్రైతినే.

శే. గీ. కలహాభోక్తృగమ్మని ! జలజధవుడు
మూండుపంక్తులఁ దీర్చియు ! ముఖమునందు
నాకు లిఖించెనదిదాట ! నలవికాదు
పొట్టినింపెడుశక్తి నా ! కెల్లదొఱకు.

మదగర్వమున నొడలెఱుంగక మిడిపిపడుచున్న శోభిపురాధిపు
నకు నీయగునంశసంధవులగు బలరామకృష్ణులకుఁ బోరుగలుగు
నట్లుచేసి నాయుదరపోషణ గావించుకొందుగాక. (ముందుకునడచును.)

బల ఓ కృష్ణ ఓ సాత్య—దేవమునందా! మేమొనరించు వందనశ
తంబు లందుకొని యీభద్రసింహాసనం బగిషింపుడు.

నార—మంచిది. మీమీయాసనంబుల నలంకిరింపుడు. (కూర్పుం
డును.)

అందరు—చిత్తమట్లీగావించెదము (కూర్పుందురు.)

కృత్రిమా శతము.

నార—నాయనా! హలాయుధా! నిరాముఖులును విగుల విరాటాదులు
లితమునై వెలయుచున్న వేల ?

బల—ఋషికుఃబరమా! మానీషారాజునివలెను మోక్షమును దొరికినది యెవరికి?

నార—అదేమి యట్లునుచుంటి?

కృష్ణ—నిరర్థంబుగా మచంబు వ్యర్థకరుష చింతింపక స్థానకమే
మున్నది.

నార—పత్నా! గోపాలకృష్ణా! నీవాక్యంబులునుగల యర్థము నాకు
స్ఫురించుటలేదు.

శే. గీ. సమదచతుర గభుజబల ! శాలినగుచు

సురలకై కనుగెట్టు సో ! దిశయిగలిగి

యాదిమధ్యాంతకుండలై ! యలగునీకు

సాధ్యపడనట్టి కాగ్వలూ ! జగితంగలదె.

జగన్నియాయకా! నీలీలాహరికన్పితంబగు సుపంచభాలిక శరీరధారికుల
కగమ్యంబగు మహత్కార్యకర్తలగు నీనినను జూతయేనా ?

కృష్ణ—బ్రహ్మమానససంజాతా! నావిచారమునకుఁ గారణము నె
ఱింగించెద నాలకి పుండు.

చ. సుదతీయుఁ బానుగూడి సుఖ ! సుప్లిఖి ముగ్ధున నాచుపోతీకున్

సదమలసుఖభావ సరసమృతిభాయుతు నిర్మితభమా

రదయుఁడెవడో కూర్మికుండు మగదంబునడస హరించెజుమ్మ నా

రదమునిచంద్రనూ! వృందయగిరంగము ఘోషలఁ జింతఁగొల్పెడున్.

శే. గీ. పుత్రశోకాగ్నిచే నాదు ! పుత్రుఁడెకట

సుదతిరతీయును నిటబడు ! చున్నపాల్గి

చూచిసహియింపఁ జాల నే ! సురముసిందరి

యెఱిగియుండినఁ దెల్పవే ! కరుణతోడ.

నార—సకలచరాచరస్పృశ్యితిలయకన్తవగు నీకే యిట్టికార్యమాచరించిన బాలిశునియుదంతంబుఁ దేటబడకుండెనా?

శా. నీమాయాపరికల్పితాఖిలధరా ! నీకప్రపంచంబులొ
స్వామీ! నీకు నగోచరంబాకటి లేశంబైన గన్పట్టినే
నీమాహాత్మ్యమెఱుంగగావశులె నాణీనాథయీశానులున్
నీమాయక్ గురుతిపలేరుగద తండ్రీ! దేవకీనందనా.

వాసుదేవా! కానిమ్ము. నీవడిగినప్రశ్నకు సమస్తరంబొసంగెద నాలకింపుము.

తే. గీ. ఉరులఁజక్కిన పక్షియే ! కరణిమదిని
బరితపించుచునుండు నా ! పగిదిసిదు
పాత్ర కుండట ననురుచే ! బట్టవడియు
బద్ధుడై చింతలో ! బడెనుకృష్ణ.

సహస్రభాషు గర్వాలంకృతుండగు బాణాసురుని నగరంబున చిత్ర
రేఖావినూత్నమాయాకర్షితబద్ధుడైన అనిరుద్ధకుమారుఁ డింతంత
యనరానిపాట ననుభవించ వలసివచ్చెను.

శా. గాలంబందునంగు నెఱ్ఱకొఱకై ! గాంక్షించి మీనంబులే
లీలబాధలనొందునో యటుల హాళిన్ సేదపాత్రుండుమా
బాలారత్ననినోదమోహమున దర్పంబేమియున్ లేకటన్
జాలగప్తపరంపరల్ గొనెను కృష్ణాదీన సరక్షణా.

ప్రద్యు—హా! సుకుమారశరీరా! హా! కుమారా! నీకెట్టి యాపద
సంభవించెనురా తండ్రీ! (అని మూర్ఛిల్లును.)

(అదరు కోధమవలంబింతురు,)

బల—(బాణాసురుని తలంచి) ఓరీరాక్షసాధమా ! మదకరియూధ
నాథ బాహుబలాభిరాముండగు నీ బలరాముండు నీగుం

జేలఁ జెందుననియైనఁ దలంప కెగ్గాచరించి బ్రతుక యత్నిం
చుచుంటివా! ఛీ! మూహ్లా!

కృష్ణుఁ—(లేచి యాకసముఁజూచుచు) ఓగో! దురాచారా! పిశి
తాశనా! ఎంతపనిచేసితివిరా?

మ. కడురోషస్ఫుట దంష్ట్రములు వే ! గన్పట్టి వీక్షించు కై
నడి దానానల కీలికల్మిగుల గర్వస్ఫూర్తిచేఁ గొంగునకొ
ముడివైచెన్ దలపెట్టినీతి గరళం ! బున్ గ్రోలుచండంబుమా
యెవ ద్రోహమ్మొసరించి సేవు బ్రతుకం ! గా శక్యమేదుర్మతి!

ప్రద్యు—(లేచి- కోపమున) ఛీ! ఛీ! ద్రోహీ! అవక్రపరాక్రమ
వంతులమగు మాతోఁ గయ్యంబునకుఁ దూగిన నీశిరంబు
వేయిభిన్నంబులుగా మత్కొరకుతార ధారాహతున్ జేసి ధ
రాధిరంబులమర నిన్ను ధిరావలయంబునఁ బడఁజేసెదఁ గా
చుకొమ్ము (నడచుచుఁడును.)

సాత్య—(ప్రద్యుమ్మునిట్లుకొని,) తనయా! నివలుగున దెచ్చటకు?
ప్రద్యు—ఎక్కడికోయని యడుగ నేల ? కండగర్వితు ఁడగు శాలీవుని
భండనమ్మునఁ జెండుటకు.

సాత్య—చిరంజీవీ ! ఒక్క నిమిలితకాలమిందు విశ్రమించి పెదనా
యన జెల్లునట్లు చరింపక యిట్లుత్వరపడిన సార్థకమేమున్నది.

ప్రద్యు—తండ్రిలారా ! జగదేకవీరుండగు కుమారసింహు నెడఁ
బాసి యొక్క తృటికాలమైన జీవంపఁగలనా?

బల—నాయనా! ప్రద్యుమ్నుకుమార ! నీవేలత్వరపడెదవు. (ప్రకాశ
ముగా) మాధవా !

ఉ. నేనును చిన్నతమ్మఁ డట ! నీకు సహాయముగాగ నిల్చి ర
క్షోనివహర్ణవ బుకడు ! ఘూర్జలునట్లుగ సంగరంబులో

దానవకంఠముల్ దునిమి ! తాండవమాడగఁ జేతునేను కృ

ష్ణా ! నలినేక్షణా ! మిగుల ! జాగ్రానరింపఁగనేల సోదరా ?

మనమింక నాలసింపక శోణపురంబున కలుగు నుపాయంబునఁ జరిం
తుము లెమ్ము.

కృష్ణుఁ—అగ్గిజా ! అట్లే కావించెద (హాశముగా.) దారకా !

దారకా ! (అనిపిలచును)

దార—యదుకిశోరనూ ! ఏమిసెలవు ?

కృష్ణుఁ—దారకా ! శైబ్య సుగ్రీవ మేఘపుష్ప వలాహకాశ్వని
ర్మితాయ త్తరింబును సిద్ధపఱచి యుద్ధప్రకరంబుల నాయత్త
పఱచి మనసకలనైన్యంబుల బాణాసురునిపైకి దాడివేడిల నా
యాజ్ఞగా తెలుపుము- నీకింకఁ బొమ్ము.

దార—అయుష్మంతుఁడా ! అట్లే కావించెద. (అని నిష్క్రమించును)

కృష్ణుఁ—భ్రాతృవత్పిలా ! మనముగూడఁ బ్రియానిన్ముఖులము అ
గుదము రండు.

బల—సాత్య- ప్రద్యు—మంచిది.

నార—దేవా ! వాసుదేవా ! ధన్యుడను. ధన్యుడను. నాకింక నను
జ్ఞనిమ్ము.

కృష్ణుఁ—తాపసోత్తమా ! చిత్తిమట్లే చేయుండు.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

తృతీయాంకము సమాప్తము.

ఉ పా ప రిణ య ము.

అను

అనిరుద్ధవిలాసము.

చ తు రాం క ము .

—

[చైతనాలయందనిరుద్ధుడు పృథ్వీశించి తనలో]

హా ! ధాతా ! అనాధపేత ! సకలగుణాభిరాముండవైర
మాకుమారుండవగు సీకీమరాచారపరాయణత్వము తగునా? అయ్యో!
ఇదేమి నైషరీత్యము. పరులసౌఖ్యముఁ జూచి సహింపఁజాలవా !
పితామహా ! నీవిత కఠినహృదయుండవగుటచేతనేకదా నీకింత
యైశ్వర్యము. గుడి, గుండములేనివానికి నీ కాదయారసమెట్లుగ
లుగును ? కచులాసనా ? నీయనన్యశక్తిసామర్థ్యమెల్ల యెంతనిర్భక్త
ముఁ గావించఁ దొడంగితివి ?

మ. నిరుపేదన్ ధనవంతుఁగా ధనికునిన్ ! నిర్భాగ్యు చందంబుగా
కరుణాభున్ గఠినాత్ముగా కఠినునిన్ ! గారుణ్యభాఁదేయుఁగా
బరగన్ సృష్టి యొనర్చి మానసమునన్ ! బాహుబా పుణ్యబాగు
రైఱుఁగన్ జాలక నీచకర్మకుండ వౌ ! దేలాధిరామండలిన్ .

పరమేష్ఠీ ! నీచర్య లతివిచిత్రముగా నున్నవే ! హఠైవమా ! నాయ
వస్థ మావారి కెఱింగించువా రింకెవ్వరు. హా ! ఎంతలో నాకిట్టి కష్ట
ప్రాప్తికలిగెను.

సీ. మేలైన చేలంబు / మేనఁ దాల్చెడునేను
 మలినవస్త్రముచేత / మెలఁగవలసె.
 భర్మనిర్మితమంట / పంబున కేగునే
 చెఱసాలకున్ నేడు / చేరవలసె
 కనక పుంఖతమైన / కంకణంబును వీడి
 శృంఖలంబునఁ జెయ్యి / చేర్చవలసె.
 పంచభక్యొన్నముల్ / భక్షించునే నిష్ఠ
 జొన్నసంకటి చాల / జుట్టవలసె,

గీ. బౌరవిధి యిట్లు తొనని / యరయనైతి
 కలిత ధర్మార్థమలనైనఁ / దలపనైతి
 వనిత నెడబొసి పాణిముల్ / మనుపనైతి
 లోకరక్షక! నన్నేల / నీకెఱ్ఱాతి.

కటకటా! నే నేయుపాయంబున నీకారాగారవిముక్తి బొందెదను.
 మదీయ ప్రేయసితోఁ గూడి యేనాడు సుఖాతును? హా నై
 వమా! యీపరితాప సముద్రతరంగంబుల నెట్లు తరింతును.
 తరింపకున్న నేనెట్లు జీవింతును! కట్టా! దుర్భరము. దుర్భరము.
 (మూర్ఛిల్లును. తెరపడును.)

[శోణపురంబున రాజవీధియందు; రక్తిదంతుఁడు, ప్రలంబుఁడు
 ప్రవేశింతురు]

ప్రలం—ఓరీ! రక్తిదంతా! మనయూర నేదియో కలకలము. విన
 వచ్చు మిగుల భయఁకరాధాభటంబులచే రణభేరి మ్రోగుచు
 న్నయ దేమికారణమో యిండుక నెఱుంగఁ జేసి నన్నుఁ గృ
 తార్థనిఁ జేయుము.

రక్తి—మిత్రీమా! ప్రలంబ! మననగరంబున పశ్చిమపుగారు నియ
 మించిన పద్ధతి నెఱుంగకుంటివా?

ప్రళం—నాయనా ! అదేదియో నాకించుక నెఱుంగ జేయుము.

రక్త—నేటికి దినత్రయమునుండి జరుగుచున్న వీర విహార మెఱుంగ
కుంటివా యేమి ?

ప్రళం—నే నీమధ్య గ్రామమున లేకుంట చేనా కేనిషయము తెలియదు.

రక్త—వయస్యా ! మనసార్వభౌమునివై హీనులగు బలరామకృష్ణులు
దండెత్తినచ్చి సంగ్రామంబున డీకొన యత్నించ నాయాదవు
లయ దపరిహితంబగు పరాక్రమంబున శోభిల్లుచు ద్వారర
క్షకుండగు శాంకరీవల్లభుండు వారల నెదుర్కొని సకలభూతం
బుల కాష్టదంబుగా యుద్ధమొనర్చుచున్నాడు.

ప్రళం—అలాగా ! అట్లైన జయ బే విధంబున వచ్చుచున్నయది?

రక్త—ఇంతవర కానీచుల వాడియే యధికముగా నున్నది.

ప్రళం—నత్సా ! రక్తదంతా ! మనమేగి రాజకార్యధురంధరుల
మగుదమా ?

రక్త—అందుకు సందేహమేల ? రయంబున జని శత్రుశిరంబులను
ధరానలయంబునఁ బడఁ జేయుదము. రమ్ము.

ప్రళం—మంచిది ; అట్లే చేయుదము పద.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

[యుద్ధరంగము—శంకరుఁడు, కృష్ణుఁడు బ్రేవేళింతురు.]

శంక—యదునంశసంభవా ! కండకొప్పున ముండిమాటలాడుచు
దండివాడనని మిడిసిపడెదవేల ? అననసరకలహంబునకుఁ
గాలుద్రోవ్వుచు నాతో కయ్యంబున కియ్యకొను నీయవివేక
మెంతనికొనియాడుదును.

కృష్ణ—శంకరా ! ఎంతమందబుద్ధివైతివోయి. సకలలోకాధారుండ
నగు నాతో సంగరాంగణంబున విజృంభించి బవరంబొనర్ప దే
వాసురులక్ష్మణ నలవియగునా ? ఈపిశితాశనుండు నామను

మని బాధించుటెఱుగవా? ఇట్టిదుండగీని జెండాడక బ్రదుక
నిత్తునా ? నుష్టశిక్షణ శిష్టపరిపాలనంబు సజ్జనుల కవశ్యము ధ
ర్మమని నీవెఱుంగకుంటివా: గరళకంఠా ! నీవేకాదు. నిఖిల
దేవాసుగులూదులన్నవచ్చినను యీదనుజాధముని రక్షింపజా
లరు. నీవేల నృధాశ్రమఁ జెందెదవు. జీవాబులతో రజతగిరిం
జేరుము.

శంక—శ్రీకృష్ణ ! నీ సర్వగచ్ఛితవాగ్విలాసంబునకు భయంపడి
పంచజేషిన భక్తుని రక్షింపక యుపేక్షింతునా ?

కృష్ణ—చంద్రశేఖరా ! వలదని పలుచూరు దెలిపినను నామాట
లు చులకనఁ బఱచి కలహంబునకే తలపడినచో ప్రభాకర
కిరణసద్భావంబుగా వెలుంగుచు భగ్గభగ్గుమని ముడుచు నన్ని
కణాబులఁ గ్రక్కుచున్ననా చక్రజ్వాలా భీకరీలికల పాలాదు
వునుమీ !

శంక—ఏమేమీ ! అభీరకులపారావారబడబాగ్ని భారభూత ! చెప్పు
కొనుటకైనలజ్జంపవేల.

సీ. అలజరాసంధుండు / దలఁపడు వేశభో

చక్రమేటికి బోయె / జక్రినీకు

నరకాసురుండు మున్ను / దురమునుసేయంగ

జక్రమేటికిబోయె / జక్రినీకు.

కాలయవనుఁ డుమౌర / కయ్యంబు గావించ

జక్రమేటికి బోయె / జక్రినీకు

త్రిపురాసురుని దున్నె / తీవ్రపఱచిననాఁడు

జక్రమేటికి బోయె / జక్రినీకు

జే. గీ. నాడులేనట్టిచక్రమీ / నాడున్నె

కల్గెనో నీకుదెల్పుమీ / కఠిన హృదయ

కృత్రిమము లేక యెవ్వని / గూల్చినావో
వేరేలు జూపించి చెప్పుమో / బాలకృష్ణ.

యకునందనా ! నీపగ్గిళ్ళ విశేషంబులఁ గట్టికట్టి వచ్చినదానింబట్టి
ము. లేదేని నాపాశుఁడతాస్త్రమున కెరయగుచున్నగాక (అనిపాశు
పతాస్త్రముఁ దాల్చును.)

కృష్ణఁ—మహేశ్వరా ! భవద్విక్రమాటోడ మే నెఱుంగనిదియా.

నీ. భస్మాసురుఁడు నిన్ను / భస్మంబుగాఁజేయ
దలఁచిన నాకునీ / తెలివిగంటి

రావణు దాడిచే / రక్షింపనను జేరి
మొకవైపు కొనుటనే / నెఱిగియుంటి

అర్చనారీశ్వరుం / డనుచు లోకులుపల్కు
నీనుల కిప్పుగా / వినుచునుంటి

శరధరూపంబున / సరశేపరింజాసి
నీవుచెరిస పాట / నెఱిగికొంటి

తే. గీ. ననుచు మాటలవన్నిట / నాడబొచ్చి

నావటరసిక్కు లేక పినాకహస్త
చాలుఁ జాలింకఁ తెలిసెనీ / శౌర్యమెల్ల

రజితగిరిచేరి బ్రదుకు మో / రాజమాళి.

ఓయీ ! వృథావాక్పరియాసంబున నేమిలాభము ? రణిపుణ చా
తురీ ప్రభావ సంపన్నుండ వౌద్రావేని నారంగస్థల బున యుద్ధమొన
ర్చి బలాబలంబుల గుఱింతము రమ్ము.

శంక—కృష్ణా ! నీనకెగొల్లయునతులచెఱత వినోదంబులగు మాట
లచే బోటుతనముఁ జూపువాడనుగాను. రా, రమ్ము.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

[యుద్ధరంగమందొక ప్రక్క-రక్షదంతుడు. ప్రలంబుడుప్రవే]

శించి-అపవారితముగా-

ప్రలంబుడు—రక్షదగతా ! ఈక్రేవ సింహంబులు సింహంబులు
గజంబులు గజంబులు డీకొనుచుదంబున భుజాస్ఫోటనంబు
గావించుచు మిగుల భయంకరంబుగా నొప్పుచు గన్నులకు
మిఱుమిట్లుగొల్పుచు దమ శరసంధానవారీనినాదంబునలుది
క్కులుబిక్కటిల జేసి మాంసశకలంబునకై శాస్త్రాలంబులు
మార్కొనుభాతి బ్రకాశించునీవీరపురుషులచాతుర్యము
జూడుము.

రక్ష—స్నేహితుడా! వారిరువురు త్రింశోక్తి దేవతలవైన గెల్పు
పరాక్రమశోభితులై యలరారుచుందురు. అదిగో అటుంజూ
డుము. ఆగోపాలకుడు దేవదేవునెదుర్కొని నలుదిశ లంధ
తారబంధురమగునట్లజేసి తనుపదఘట్టనంబున బ్రసరించిన
ధరాపరాగంబు మబ్బుగాఁ దోచుచు దన్మధ్యంబున మెఱుపు
దీగకరణి వెలుంగుచు సకలభూతనివహంబులు భీతిలునట్లగాఁ
నాంచజన్యధ్వనంబు బఱంగింపుచు నెంతవిచిత్రంబుగా తన
శరలాఘవంబు జూపుచున్నాడో!

ప్రలం—(సంతోషమున) మేలుమేలు. మిత్రమా! అటునీక్షింపుము
శమీలతాకుష్మంబున సహస్రకిరణ మాంత్రాండసదృశాన్ని
హోత్రునిచందంబున దన ఫలసేత్రాన్నింబరపుచు గొల్ల
వానిదాకు గరళకంఠనిశౌర్యం బవార్యముగదా!

రక్ష—ఆహా! ఏమి వీరిప్రతాపము. శత్రునిర్భిన్న దివ్యాస్త్రంబుల
బూని తమతమవిజయంబులకై కడు ఆశ్చర్యముగా బోరుచు
న్నారే! (ఇంచుకపరికించి) ప్రియస్నేహితుడా, ప్రలంబా!
వారిసేర్పునకేమి తెమ్మా ప్రక్కనొక్కింతసేపునిరీక్షించి పరి
క్షింపుము.

ఉ. హుమ్మని హుంకరింపుచు మనిషాగ్రహలాయుధహస్తఁడౌచు చి
త్రమ్ముగఁ కుంభానికగదిసి | దారుణమైన శరాళిచేత ర
క్తమ్మును గ్రక్క-గా తనువు | కండలు కండలు గాగజెంచుచున్
ఇమ్మహిగాల్చె బీరమున | నేర్పడఁగన్ బలరాముఁడుగొండై.

ప్రలం—(ముందుకుఁజూచి) అదిగో హలధరుని ముష్టిఘాతంబున కుం
భాండుఁడు ధరావలయంబునఁబడి గిరిగిరఁదిలుఁగుచు ధరాపా
తంబుగా రుధిరంబు గ్రక్కుచు మరణించుచున్నాఁడే?

రక్త—ప్రలంబా! అమూలజనుగుచున్న వీరపనోదంబు గనుగొనుము.
ప్రళయరుద్రనిభంగి భయంకరాకారంబున మనయువరాజు
గారు సాత్యకిని గవయుటకే గాఁబోలు మేఘగంభీరధ్వనుల
చే నేదియోపల్కుచున్నాడు.

పల్లం—అవును. మనమించుక నాలకింతము. (వినుటనభినయించును.)

(తెరలో)

శా. ఓరోరీ యదువంశపాంసన! కులఁ ఘోర్నాదీప్తబాహుబలం
బేరాజులైన భీకరాస్త్రములనే | యేలీలఁజూపించెదో
రారా! పోరానరింపనట్లదిసి దుర్మార్గరా! భవద్విక్రమే
పారన్జూపర సీచకర్మసుండ గ | ర్వంబేలరా దుర్మతి.

అబ్బా! గుండలు బద్ధిలగునట్లు భీకరార్భాటంబులచేఁ బరస్పర కల
హంబునకు వెనుకంజవేయక యెదుర్కొనుచున్న యువరాజ సాత్యకు
లిటే వచ్చుచున్నట్లున్నది. మన మాసాంకేతిక స్థలంబున నిలచి వీరి
యుద్ధనిపుణతఁ జూతము. రమ్ము (ఇసుపురు నిష్క్రమింతురు.)

[ప్రవేశము సాత్యకి చెయ్యిఁ బట్ట కొని బలుఁడు పైపద్మమును
జదువుచు ప్రకాశముగా.]

“శా. ఓరోరీయదువంశపాంసన కులఁ ఘోర్నాదీప్తబాహుబలం”

ఫీ. ఫీ. యాదవకులచ్చన భారిగ్గు తా ! సాత్యకీ ! మదీయక్రూరనా
రాచా నేకదివ్యాయుధంబుల చవింజూతువుగా. రా; రమ్ము.

సాత్య—ఫీ ! పారుఁబోతా ! అవక్కసరాక్కీమవంతుండనని చెప్పు
కొనుటకై సల్పింపక మాటలచే బోటరివలె ధాఁజూపు
సీలాటివారల నేల దేవాన రులైన నవలీల జయించు నాతో
బీరంబులాడుచున్న నీనాలుక వేయించిలికలు గావించెదఁ జూచి
కొమ్ము. పలలాశనా ! మదోన్మత్తుండవై అంజనేయు నెదుటఁ
గుప్పిగింతు లనుచందంబున నాముందట నీనిష్ఠురాలాపంబు
లేమిపనికివచ్చునురా ?

మ. ఖలుఁడా ! నీరు శిరంబునే డనిని వేడ్క గూల్చి సీతండ్రికిఁ
పలుమాఖంబులు గల్గఁజేసి దివికిఁ బంపంగ నేనుంటి నో
తులువా ! యేటికిఁ దై మాటలికి నీదోర్వీర్యమేదేది చూ
పి లసత్కీర్తినిఁ జూచుమోరి బలుఁడా ! పృథ్వీస్థులంబందునఁ.

దుర్మద కంఠలుంతనందైన మత్స్యనోర కుతారంబునకు శరణ్యమయ్యె
దవుగాక కాచికొమ్ము. (గంక్కగొడ్డలిఁ బూనును)

బలుఁ—ఓరీ తుచ్చా ! యిదిగో,

శా. వాయవ్యాత్మమిదే కనుంగొనుము గిర్యాంధాభవచ్ఛీర్షముఁ
దీయున్నొక్కనిమేషకాలమున ధాతినిన్నొలలాడంగ నీ
చా ! యుద్ధంబున నన్నుమార్కొనుట కాలిశంభుండ భీతిల్లు నీ
వా ! యుగ్రాకృతితోడఁ బోరుచువు ఆ ! హా వింతగానున్న దే.

సాత్య—ఫీ ! అసంవర్ధ ప్రిలాప, ఆత్మజ్ఞః ఘీ. ఏమిరా ! నీకండకాన
రము ? ఇంతివరకుపేక్షించినందులకు మదోన్మత్తుండవై యొ
డలెఱుంగక మిడిసిపడ దొడంగితివా ! ఇదిగో కాచుకొమ్ము.
శత్రుజన భీకరంబైన యీబ్రహ్మాత్మంబునఁ గూలెదవుగాక.
(అని బ్రహ్మాత్మంబు విడుచుచు) చచ్చితివిరా ! చచ్చితివిరా !

బలుఁ—హా, హా, (అని కిందఁబడును)

సాత్య—(తనలో) మేలు మేలు. బాహుగర్వోపేతుడగు నీబలుని
మదీయశరపరంపరలచే గూల్చి కృతకార్య ఘరంధరుండనైతి.
(ఇంచుక ఆలోచించి) ఏమిది! షవిత్తుండగు నాసోదరుని
నెవఁడో తూలనాడుచున్నాడు. (వినుట నభినయించును.)

మ. మదిరాపాసము గాదురోరి బలరామా! నీప్రదానంగ దు
ష్పథభీతాహరణ ప్రదేశమునఁ గాల్యల్యాయురక్షంబుగా
ని ధరాభీరజసంబుగాదు ఘనతూణీరాస్త్ర విన్యస్త యా
యుధపాణుల్ గలరీ సలంబునకు ఆయ్యో రాకు నీలాంబరా.

బౌరారా! కండగిర్వంబున లోకి పూజ్యుడగు మదగ్రిజుని సిచ్చనచ్చి
నట్లు ప్రేలన్ జొచ్చు నీ కుఁభాండుని భూమండలంబునఁ బడునట్లు
గావించెదగాక (అని నిష్క్రమించును.)

[సాంకేత్యసలంబున బాణాసురుఁడు, రక్తిదంతుఁడు ప్రవేశింతురు]

బాణా—ఓరీ! సేవకా! తిలోకి భయంకరుడగుచు ప్రతాప శౌర్య
సాహసంబున సమస్తవైరివర్సర్మూలనకారకుండగు ముక్కంటి
నెక్కటి కయ్యంబున గొల్లనిచే పరాజయ మెట్లు పొందెను ?

రక్త—మహాప్రభూ! భవచ్ఛేనానామూహంబులోఁబడి మిడుతలను
గాల్చు నైశ్వ్యనరునిభాతి భాస్లిమిమండ సహస్రమదగజ
బాహుబలుండగు మనద్వార రక్షకుండగు శింకరుండు యా
యదుకిశోరమును చాకి ఘోరంబుగా సంగ్రామంబు గావించెను.
వారిరువురు దలఁపడ రిధిగజ తురంగ కాల్బలంబులు
నుగ్గునూచమై యొప్పుచుండ వారియొక్కొక్క బలరామ
సాత్యకి ప్రద్యుమ్నాది వీరులు మన సేనాధిపతులతోఁ గయ్యం
బున కియ్యకొనిరి.

బాణా—తరువాత సేమిజరిగెను ?

రక్త—దేవా యిట్టిరువాగులవారు ఘోరంబుగా రణవిఘోషంబున నో
లలాడుచుండ కూర్చుండగు సాత్యకి ఘోరాస్త్రంబుల బూని
యువరాజుగారిని దాకి యనేకాస్త్రంబులఁ బఱపి తూర్వీకం
బునగల బాణంబులైన నందుకొనుట కవకాశంబిడక తన శర
వృద్ధారాపాతంబున బలమహారాజసార్వభౌముని ధరావల
యంబున బడునట్లుగావించెను.

బాణ—(తనలో) హాకష్టము; కష్టము. (మూర్ఛిల్లును.)

రక్త—ఉపచారములు సేయును.

బాణ—(లేచి) హా! కుమార! హా ప్రైలోక్యవీరా! నీకింతటనే వత్స
రశతంబుగడచెనా? తండ్రి! నీధర్మసాహసంబుల బరికింప స
కలలోకభయంకరుండవగుచు పదునాల్గుభువనంబుల కాధిప
త్యముఁ బొందుదువని కడుసంతసంబున నభివృద్ధిగాంచు నా
యాశాలతను ద్రెంచినై చితివా తనూభవా! (మూర్ఛిల్లును.)

రక్త—నుహత్మా! నిఖిలధర్మాధర్మ పరిజ్ఞాతుండవగు నీవే యిట్లు
చింతించిన మాదృశులవా ధైర్యమని చెప్పఁగలను. దైత్యకులపా
రావారగంభీరరాకాసుధాకరా! లెమ్ము; లెమ్ము; (అని
తట్టును.)

బాణ—(లేచి) హాశంకరా! దీనబంధుండవగు నీవుండగనే నేపుత్ర
శోకాగ్ని తప్తుండను గావలసివచ్చెను. దేవా! ఇంక నేమొన
రింతును. (పిచారించుచుండును.)

రక్త—బాణాసురమహారాజా! కించిజ్జలచందంబున మీరిట్లువిచా
రించుచుండ ధర్మమగునా! ఇంకమౌదుకర్త వ్యమరయుఁడు.

మ. తనయుఁడీలైనటంచు నీకిటులఁ జెం / తక్షణమియొప్పురఁగా
ఘనులౌ నాబలరామకృష్ణులను సం / గ్రామంబులోఁగెల్పు శూ

దుని వీక్షించుట దుర్లభంబిడను ఆహుధప్రతాపాన్నతి
దనుచానీశ్వర! రమ్మరమ్మపుండ్ర యుద్ధక్షిణ సంతాపియె.

బాణా—ఓరీరక్షదంతా! నాసుతనాశకుండగు సాత్యకిని నెవఁగెను
క్కొనకుండిరా?

రక్ష—ఎదుక్కొనకేమి. బలరాముండు చలంబున కుంభాండుని గ
దాఘాతంబున బుడమింబడఁ జేయ నుభయపక్షములందుగల
రథికులు రథికులు నాశ్వికులు నాశ్వికులును గజామోహకు
లు గజామోహకులును బదాతులు బదాతులును దలపడ నిత
రేతరహేతి సంఘట్టనంబున మిమ్ముగురులుజెదర బరస్పరా
హ్వన బిరుదాంకిత సింహనాద హుంకారశింషనీటంకార మద
గజ ఘీంకార తురగహేమారవంబులను వటహకాహళ భేరి
మృదంగ శంఖపూర్వ ఘోషంబులను బ్రహ్మాండభాండంబు
లెల్ల బ్రహ్మగున్లు చేయుచు నందు వీరపుంగవులెల్లరు భు
జాస్పృటనంబునరింపుచు నెదుర్కొను మనబలంబునశించుట
యు శత్రువుల దాడిఁజెచ్చుట వీక్షించి మీయెడ విన్నవిం
పవచ్చితిని.

బాణా—హా! ఏమిది ఆశ్చర్యము! సురాసురప్రళయమునైన నవలీల
గెల్పు గరళకంఠుడే పరాజయమంద నింక దక్కినవారిగతి
లక్కయేల. (ప్రకాశముగా) రక్షదంతా! దుర్గాస్తులగు యా
దవులచైకి నా మూలబలగంబును బురికొల్పుకొని నీవింకస
త్వరంబుగా రమ్మ; పొమ్ము.

రక్ష—అయుష్మంతుడా! చిత్తమట్లేగావెందును.

(అని నిష్క్రమించును)

బాణా—(తనలో) ఓరీ! యదువంశపాంసనా? ఇంతవరకు నాబాహు
విక్రమాలోపంబు గుర్తింపకుంటుచే కండగర్వంబున జరించు
నీయుత్తమాంగము తుత్తునియలు గావించెద గాచుకొమ్ము.
(బాణాసురుడు నిష్క్రమించును.)

[యుద్ధరంగమున కృష్ణుడు-ఒంటరిగాప్రవేశించి]

(తనలో) అహ! ఏమి యీచిత్రము! భుజబలగర్వాంధకార విధ్వం
సభానుండనగు నాప్రతాపమెఱుంగక హరుండు నన్ను రణం
బునడీకొని మూర్ఛాకాంతుడై నాడే (అలోచించి) కానిమ్ము
సహస్రబాహు గర్వితుండగు బాణాసురాధముని అఖర్వంబగు
గర్వమడంచి పుండరీకకాసారంబున బహు వేదండంబుచం
దంబున రిపునశంబును జూచి చెడాడెదగాక. (ముందునకు
నడచి) ఏమిది! పిడుగువలె యలరు నీధ్వనియెన్వనిచైయుండును!
(వినుట నభినయించును.)

(తెరలో)

మ. అనిలోశంకరుగెల్చినాడనిన గిర్వాంధుండవై నీవు బా
ణునిశక్తిన్ నెఱుంగగ లేకచను నిన్నున్ బోవగానిచ్చునా
దనుజాధీశకులగ్రగణ్యుని వరాశ్రుజ్వాలలన్ నోర్చి సం
జనితక్రోధవిలాసతేజమున కృష్ణ యుద్ధమున్ సేయరా.

దండిబలుండనని మొండిమాటలాడు నీతడు బాణుడుకాబోలు. రా
నిమ్ము, వీని బిల్కు మా ర్చెదగాక. (అని ముందుకు నడచును,
“మ. అనిలోశంకరుగెల్చినాడనిన గిర్వాంధుండవై నీవు బా”

[ఈపద్యముజరుపుచు బాణుడు ప్రవేశించి]

బాణా—ఓరీ! రాజవల్లభా! ప్రగల్భా! అసంబద్ధప్రలాపా! హీన
కులసంధవా!

మ. కదనక్షోణిని నీకుశీర్ణమును ముక్కల్ జేసి రక్తంబుతో
భదలిర్పంగను న్నాడుదిక్కులను భీభ్రష్టాబుగావించి నిజ
దుదముట్టించెద నీదుమాంసమును నెం ? తోపీతి భూతాళి మె
కైదరాపైన నిమేష కాలమిట నగ్నీణపభన నిల్వరా,

కృష్ణ—ఓరీ దైత్యకులాధమా! వృథావాక్ప్రయాసంబున ఓసి కృశిం
చెదవు. నీయభిమతప్రకారంబున నిన్నిదే కాలునిహోలికంప
సిద్ధముగానుంటి రా రమ్మ. నీయ్యి వారు వేనవేలైనను
యీశ్రీకృష్ణుడు సంగరంబున బరాజతుండగునా?

బాణ—ఓరీ వెళ్లిగొట్టా ! వివేతమందబ్బు గలవాడవురా? రణం
బన్న నేమిగాఁ దలంచితివి ?

సీ. గోపాంగనలనిక్కు ? గుబ్బిపోటులుగావు

వేడిజూపెను బాణ ? వితతిగాని

మనసారగా బూయ ? మంచిగంధముకాదు

రక్తపంకిలసంగ ? రంబుగాని

వీనులకింపైన ? వీణానముగాదు

ఘోకృతాభీల నూం ? కృతులుగాని

చరియింప లేదల్ల ? సౌఖ్యభూములుగావు

అల్లలాస్త్రయుతమైన ? యచనిగాని

తే. గీ. అంబయసిఫట్టగా గోగ ? ణంబుగాదు

భయదనిర్హతసంఘాత ? భటులుగాని

భళిరరణమన్న నేమిగా ? దలంచితీవు

వీరమేళికి ద్వారక ? జేరబొమ్ము.

ఓరీ ! మాయకాడా ! నీమనస్సు కృత్యములు, నీపలుకులు, నీకౌర్య
ధైర్యసాహసములు నేనెఱుంగనివా ? తెలిపెద నాలకింపుము.

సీ. ఆశీర యువతుల ! యువరంగులు చాల
 నెత్తుకపోయి చె ! జ్ఞాపిస్తావు
 ఇల్లు దిరిగి వేసిన వాడలలోన
 జన్ముమిగడ పాలు ! జ్ఞాపిస్తావు
 పందా గోపాల ! బాలురతో గూడి
 యెంగిలిచులు ! మింగినావు
 విషయేచ్ఛో ముద్ది ! ఋషి భార్యలను జేరి
 చెడు కార్యముల నెన్నో ! చేసినావు.

తే. గీ. జారచోరాది క్రియలందు ! జాలభిక్ష
 గలను నీసిక వేరుగా ! చెలుపనేల
 బ్రదుక నెంచిన జేరుము ! ద్వారకకుచు
 నిలచియుండిన నీచావు ! నిజము కృష్ణ !

కృష్ణ—(నవ్వుచు) ఏమేమి. ఇంతవరకు కంతకోషపడి చాల అల
 సినట్లున్నది. ఒక్కొక్కతే పిచ్చు విశ్రమించి శ్రమనివారించు
 కొనుము.

బాణ—నీచాధనూ ! ఏమిరా నీత్తుప్లపాటు. నన్ను బరిహసింపు
 చుంటివా ? ఇదిగో కాచికొమ్ము. (బాణములను బూనును.)
 కృష్ణ—ఓహో ! చూచుచుండగనే నీమద మృకమగుచున్నయదే.
 కానిమ్ము.

ఉ. నీరధులున్ కలంగికడు ! నింకిన నింగగనిమ్ము చండ దు
 ర్వార పరాక్రిమాశ్శ సమ ! వర్తిపురందర ముఖ్యదిక్పతుల్
 చేరి నినున్ దయన్గనగ ! శీఘ్రమే వచ్చిన రాగనిమ్ము మ
 త్రూరశిలీముఖములకు ! గూలక నీ వెటులుందువోఖలా !
 ఓరి ! పలలాశనా ! వనపాలకుండు తాళఫలంబుల గూర్చుకరణి నీస
 హస్రబాహువుల వైరి నిర్మూలనంబు సేయునాచక్రింబున దెగటార్చి

నీశిరంబు ధరావలయంబునఁ బడఁజేసెద రా, రమ్మ.

బాణా—(శిరఃకంపనముసేయుచు.) ఓరీ ! నీచకులసంభవా ! గార
డివాని చేతులోనుండు వెనమువంటి నీచక్రిమునకు, మద్యపా
నాపేక్షితుండగు నీయగ్రిజుని నాగలిడుంపకు వెఱచి భయ
పడుచునా ?

కృష్ణ—మూర్ఖుడా ! నీకు మరణకాల మాసన్నమగుట జేసి లో
కపూర్వాపదగు నాసోదరుని దూషించునట్టి సర్వణసంపన్నుడ
వైతివి గాబోలు. ఇదే యానిర్వనప్రదేశంబున నీప్రతాపంబు
గనుపింపఁ జేతువుగాక రమ్మ— (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)
[మరియొక పక్షి బలరాముడు, సాత్యకి ప్రవేశింతురు.]

సాత్య—భ్రాతృవత్సలా ! ఆరురాత్ముండు చిన్నన్నయ్యగారి వాడి
బాణానలంబునకుఁ దాళలేక కడుబడలి నిటలతటంబున
భృకు¹ద్వయంబు నటనంబు గావింపుచు చటులహుంకృతిచే
శూళుసహస్రంబునగల యనేక దివ్యాస్త్రంబు లరిబోసి నభో
మండలంబున మెఱయు మెఱుపుతీగచందంబున నెంతసాహ
సంబునఁ బోరుచున్నాడో.

బల—తమ్ముడా ! సాత్యకీ ! అట్లుతలఁపడు దానవాధమువి శిరంబు
లన్నియు మధ్యనే విరుగఁజేసి కుప్పకుప్పలుగా బడనట్లు
స్పృ మనశ్చిక్రష్ణుండు తనరణనిపుణత పెంపునొందార ప్రతి
పక్షజనకాంతారపీతిహోత్రిబన మొంగు చక్రిరాజంబును
గిరిగిరి దిగ్విహుచు.

సీ. శాత్రునిశరయుక్తి । సంగ్రామ రంగంబు

యజ్ఞవాటిక భాతి । నలరుచుండ

తనచేతి చక్కాగ్ని । మునిజ నార్హంబైన

సవనాగ్ని కాగను । నిపురుచుండ

బాణాసురుని దీర్ఘ ! బాహుసందోహమే
యింద్రసంబుల రీతి ! నెసగుచుండ
కదన భూమినిబాహు ! కండరక్షంబులే
యుజ్జ్వలాజ్యోతుగా ! నోవ్వచుండ.

శే. గీ. కఠిన వాక్కులై మంత్రసింహ ! కల్పములుగ

ధైర్యబలధుర్య లరయ న ! ధైర్యులట్లు
తానెఁజూతగ నిల్చి యు ! ధౌబనియెడు
మఖముసేయుచున్నాడు స ! మంత్రీకముగ
కిల్బిష విదారణుండు శ్రీ ! కృష్ణుఁ డిపుడు.

సాత్య—అన్నయ్యా ! బలభద్రా ! ఇట్లు విఫలోపకరణ మనోరథుం
డగుచు నారక్కసుఁ డుక్కుమిగిలి సింగముభంగి చెంగుచెం
గున గంతులుతైచుచు భగ్నహృదయుఁడై మరల మార్కొను
చు నేదియో పలుకుచున్నా డాలకింపుడు.

బల—ఆయుష్మంతుఁడా! అట్లే చేయుదము. (వినుట నభినయింతురు.)
తెరలో

ఉ. ప్రాణములున్నదాక నిను ! భండనసీమను వీడఁజాల నో
హీనచరిత్ర నిన్నిట న ! హింపకృతాంతుని నీటికంఠగా
బూనెదఁజూడుమింక కడు ! మూఁడువై కనుమిన్నుగానకే
దానవలోకనాయకుని ! దాకగళకృమె నీకు దుర్గతీ.

సాత్య—(ఆతురతతో) అయ్యయ్యా ! ఇదేమిది. చూచుచుండగనే
కఠోరంబగు కుతారంబుఁ బ్రయోగించుచున్నాడే. హా ! కష్ట
ము. కష్టము.

బల—నాయనా ! నీకీ భయమేల అటుంజూడుము. వాని కుతారంబు
నవలీలఁగాఁ దున్నాడి త్రిలోకభయంకరం బగునారాయ
ణాస్త్రం బరివోసి వేయుచున్నాడు. పరిశీలింపుము.

సాత్య—దేవా ! ఆనారాయణాశ్రమంబునకు భయపడి యేడియో
యనుచున్నాడే.

బల—సాత్య—(ఇరువురు పరికించి వినుట నభినయింతురు.)

శైరలో

మహాత్మా ! యనుకిశోరసింహమా రక్షింపుము. రక్షింపుము.

ఉ. చచ్చితిం జచ్చితింక నువసం । హరణంబును జేయుమ స్త్రీపుం
జచ్చు భరింపజాల సర । సీరుహలోచననేటినుండి నీ
సచ్చరితంబు నెల్లెడలఁ । జూలుచునుండి హితంబుగోరెదన్
అచ్చపుభక్తచేతఁ బర । మాక్కుతముల్ గదనీమసంగతుల్.

బల—వత్సా ! చూచితివా ! మన శ్రీకృష్ణుని వాడిముల్కుల దాడికి
భరింపలేక వదంబులపైబడి వేడు నాయథమాధముని కేశ
పాశంబుల బిగబట్టి యిహీచ్ఛకొనివచ్చు నీయన విక్రమూతిశ
యంబు వస్తింప హరిహర బ్రహ్మదులకైన నలవికాదుగదా.

సాత్య—అగ్రజా ? సోదరున కభిముఖంబుగా జనుదము రండు.

బల—మంచిది. అట్లేకానిమ్ము. (ఇరువురు ముందునకు నడితురు.)

[బాణాసురుఁడు, శ్రీకృష్ణుఁడురక్క-ప్రవేశింతురు]

బాణా—(పాదములపైఁ బడి) మహాత్మా ! నీయనన్య విక్రమం బేఱుంగఁ
గోరి మదవికారంబున నిన్నుఁ దలపడి మిగుల దుర్భాషలాడి
తిని. క్షమింపుము. క్షమింపుము.

చ. తెలివియొకింత లేక యతి । ధీరుడనంచును విల్లసిగ నీ
బలమును గాంచజాలక ప్ర । భండననీమను జేరి నారసః
బులను ప్రయోగమున్ సలిపి మూఁఘండైన చరియి చినాడె సన్
దలపడనేల నీకృపను । దన్వగదే కరుణాపయోనిధి.

కృష్ణ—(బాణునిలేవనెత్తి) దానవేశ్వరా ! ఇంతటినుండి మాబోటి
 వారల నెదుర్కొనక సుఖంబుగా వర్తింపుము; పొమ్ము—
 (బలరామునితోటి) సోదరా ! ఇంకఁ గావలయున దేమున్నది.
 బల—కారాగారనివాసుఁడగు అనిరుద్ధకుమారుని బంధవిఘ్నేగావించి
 సంతరించు టవశ్యకర్తవ్యము.

బాణ—మహాశయులారా ? నేనొనర్చినతప్పిదంబుల త్నమించి
 మీతో వియ్యమొనర్చి ననుగ్రహింపుడు.

మ. మనసారథ వరియించె మత్సుతను స / న్నానింపగా జెల్లుమీ
 యనిరుద్ధకబతిగానొనర్చి కడునాహ్లాదంబుగా వియ్యమం
 దినచో ధన్యుఁడ నయ్యెడక బిదప కీ / ర్తిగాంతు నిక్కంబుమీ
 రనుమానింపగ నేల.

శంక—[ప్రవేశించి] నీలాంబరా ! మీకీతనియందుగల వైస్యకశత్రు
 త్వము వదలి యీతనిదుహితను నీమనుమరాలిగా స్వీకరింప
 కరుణింపుడు. కరుణింపుడు.

బల—మహాత్మా ! తావకాజ్ఞ శిరసా వహించెదముగాక. ఇంకఁ గా
 వలయున దేమున్నది.

శంక—మన మఱిగి వివాహప్రయత్నంబుల గావితము. రండు.

బల—చిత్తము. (అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

చతుర్థాంకము సమాప్తము.

ఉ పా ప రి ణ య ము

అను

అనిరద్ధవిలాసము.

ప ర చ మా ణ క ము.

[ఇంటియందు సుబ్బలక్ష్మి బంటరిగా పనిచేసి తనలో]

సుబ్బ—(తనలో) కటకట! గతిలేకపోయిన యీవృద్ధవిప్రునిసమా
గత మేల పొందుపరచితిని— అబ్బా! పెండుజాములై
నను ఆతడు పిండమున కింక వచ్చి చచ్చునట్లు దోచకున్నదే
(ఆలోచించి) ఏమి వానిమాయలు! నేను ఇల్లెల్లయు కనక
వర్ణము గురిపిస్తానని కల్లబాగ్గి యేడ్పులేడ్చి నాచే తాడనం
బులం దప్పించుకొన్నాను— రానిమ్ము. నేను రూక జేలే
కున్న దండతాడిత భుజంగంబుభంగి మండిపడి యాతనికండ
కావర మడచెదగా, (ముందుకుజూచి) అదిగో! రానేవచ్చె
రాజగోపాలమన్నట్లు నుడి తడబడ గడగడ వడంకుచు నుడి
బడ దిరిగి పుడమినడగిడజాలక భూలోక భ్రాంతియే లేక
యాముసలివాడు యిట వచ్చునట్లు తోచెడిని. నే నీమూలను
దాగియుండి యాతని యాలోచన నాలకించెద.

(మూలనునిల్చును)

[రామశాస్త్రి ప్రవేశము.]

అక్కటక్కటా ! రొక్కము చేజిక్కునని నేనక్కడకలుగ నామక్కు
వతీతదాయనే- పెక్కుయిక్కట్ల కోర్చి నాకక్కటకువచ్చు
నుగదాయని తెక్కచేసి నేగడించిన ద్రవ్యమెల్ల నీయుద్య
మముపాలుగావింప నాపై నిష్పడు కయ్యంబున కరుదెంచు
నీగయ్యాళిముండబాధ నెల్లతప్పించుకొందును. హా ! దైవ
మా ! ముందు నుయ్యి వెచుక గొయ్యి అను చందంబున
నున్నదే !

ఉ. కాసులు దేకయున్న గుల కామిని నాయెడ గోపమూని యా
యాసము తోడియున్నను సహంకృతి మానదు దైవమా ! యిక
నాసతి చర్యగన్గొనన ? నారతము మదిభీతిగల్గు రా
కాసియనంగ వధి తెను ? కాంతనుగూడిన సౌఖ్యమున్నదే.

(ముందుకుఁజూచి) అదిగో ! కొంపమునిగివట్లులే యున్నది. ఏమూ
లఁజూచినను నాప్రియసఖిమణిముఖమైనను గాన్పించుటలేదే ! అయిన
బిలిచిచూచెదగాక (ప్రకాశము) సుబ్బలక్ష్మీ !

సుబ్బ—(తనలో) ఔరా ! నీనికండకావరముగాల- నాకడ కరుదెంచి
కృత్రిమమోహంబున నాచెట్టిబట్ట వీక్షింపదలపెట్టినటుల దో
చుచున్నయది. (ఊరకుండును.)

రామ—(మరల) సుబ్బలక్ష్మీ ! సుబ్బలక్ష్మీ ! (అని పిలుచును.)

సుబ్బ—తోండముదిరి యూసరవెల్లి యగునట్లు ఆతని పని శుక్రిమిం
చి రాగంబునఁ బడుచున్నదే- (మాట్లాడక యూరకుండును.)

రామ—ఓ సుబ్బీ ! పిలచిన పలుకవేలనే ? అలుకయేలనే ?

సుబ్బ—ఇంక యుపేక్షింపరాదు. (ప్రకాశముగా) ఎవరినిరా పిలుచు
చుంటివి. (అని చీపురు చేబూని సమీపించును.)

రామ—(గజగజ వణకుచు) నిన్ను- ని... ..న్నే... నే !

సుబ్బ—ఏమేమి నీ కండకావరముగాల- ఆడుముండకు విండముపెట్ట
లేని యధమాధముండనై మొండితనంబున బొడ్డుగోసి వేగు
బెట్టినట్లు “సుబ్బీ” అని పిలువదొడంగితివా? (కొట్టు
చుండును.)

రామ—అబ్బా! కొట్టకే- కొట్టకే- పెద్దవాడనే- (నణకుచు నిలు
చుండును.)

సుబ్బ—నీ పెత్తనము మొగ్గులపాలుగాను- నీవు ఎవ్వరికిరా పెద్దవు!
(మరల కొట్టచుండును.)

రామ—రామా! రామా! చంపుఛావే; చంపుఛావే,

సుబ్బ—విత్తములేని తొత్తకొడుకు చచ్చిన నేమి; బ్రతికిన నేమి.

రామ—ప్రాణసఖి! ఇలావినవే. లింకా లింకా రుచులడిగినట్లు
చెప్పు వార్త నాలుకొకటే యిట్లు పగిలినాడనిన నే నేమి
సేయుచును.

సుబ్బ—ఆ యేమివేమిటి. ఈవేళ డబ్బుదొరక లేదనియేనా?

రామ—కాదు; కాదు; నేను మనరాజుగారి యింటియందు పాశిగి
హణంబు జరుగునట- అంగు మనయిరువురికి దండతొంబూ
లంబు లర్పించదలంచిరి. అంతవరకు నోపికబట్టి కొనినవో
నీయొడలెల్ల కనకనిర్మితముగా జేసెదను.

సుబ్బ—చాలు- చాలు. ఇంతకు నిప్పుడేమియు చేలేదనియేనా?

రామ—శూన్యహస్తుండనై వచ్చినని కాదు- ప్రభువుగారి తనయ
వనితయముదాక విరమించిన నీ యిల్లెయు సువర్ణవర్ణము గురి
పించెదగాక.

సుబ్బ—ఓరీ! నీనూయలు కాల- నల్లపూసలోనికి తెల్లపూస జే
యి చలేని యనాధవు నీవు నాకు భూషణంబులు తెచ్చి

యప్పించెదవా ! సరి సరి. డబ్బులేకున్న యిప్పుడు పిండమె
టుల లభించునని వచ్చితివి ? (మెడబట్టి గెంటును.)

[బహిర్వాసమున రామశాస్త్రి ప్రవేశించి]

(తనలో) హా ! వైవమా ! ఎక్కడిశాస్త్రంబులంచైన నరకాసు బోసీ
యక కూడఁబెట్టిన విత్తమెల్లయు నీ తొత్తు సొత్తుగావించినను
చిత్తమువచ్చినంత విత్తము తేలేదని నానెత్తిపై సత్తునచే
గొట్టించున్న యీరక్కసిశాధ నెట్లు తప్పించుకొందును. (ఆ
లోచన నభినయించి) కానిమ్ము. ఈవేళ రాజుగారియింటిలో
జరుగు వివాహమంటపమున వచ్చురూకలు చేకొని దీనికర్పిం
చి సుఖంబుగా వర్తించునుగాక.

(రామశాస్త్రి నిష్క్రమించును.)

[కళ్యాణమంటపమున బల, కృష్ణ, సాత్య, శాణా, శంకర, అనిరు
ద్ధ, నార, రామ, దీక్షితులు, మణిమాల, ఉపా
కన్య మొదలగువారలు ప్రవేశింతురు.]

రామ—(అపవారితముగ) దీక్షితులూ ! ఈ వివాహమంటపమున
వచ్చు సర్వనస్తువులు నావియేసుమా ?

దీక్షి—ఎవ్వెవ్వ ? రాజాశ్రితము, పారోహిత్యము, సభాపత్యము,

ఈమూఁడధికారములు నీవే నాంధ-

రామ—ఇంక నందులకు సందేహమేమున్నది-

దీక్షి—సందేహముగాక మనకు పొందెల్లొక్కటయే ? వివాహమెల్లా
చేయించడము నానంతు. పాణిగ్రహణకట్నమంద నీవంతా !

రామ—(తనలో) ఈతనినించుక భేదనోపాయంబున భయపరచి
యిరువచ్చు విత్తమెల్లయుఁ ద్రైకొనెదగాక- (ప్రకాశముగా)
దీక్షితులూ ! అక్షరమురాని కుక్షింభరుడవు. సభాధ్యక్షత
వహించి కార్యమునిర్వర్తింప సమర్థుడవగుదువా ?

దీక్షి—ఓరీ రామశాస్త్రి ! అక్షరమురాని పక్షివి నీవా- నేనురా ?

రామ—చాలు, జాలు. నోరుమూయుము- తేకున్న పృథివుగాఁతో

చెప్పి శాస్త్రిగావించెదను.

దీక్షి—ఛీ ! ఏమిరా నీవాచారత్వము. పండితుండనని మిడిసిపడు

చుంటివా ! మఱల మాటుబల్కిన నీ నాలుక దీయించెదను

గాక నూరకొమ్ము.

రామ—(తనలో) అబ్బా ! ఈతఁడు మొండిమాటలయందపృథిహ

లెంబగు నైపుణ్యము సంపాదించియున్నాడు. వీగతోఁ గల

హింపక సభ్యతచే చావగొట్టి కృతకార్యమగుండ నయ్యెద

గాక. (ప్రకాశముగా) మిత్రమా ! దీక్షితులు ! నీవేమందు

వోయని యల్లు పల్కితిని గాని వేతేమున్నది ! మనలోమన

ము కలహించినచో రాజుగారు మనకు తగినశిక్ష విధించును.

దీక్షి—నిజము- నిజము.

బాణ—భూసురొత్తిములారా ! ఇంక నేల యాలసించెదరు ?

దీక్షి—దేవా ! దంపతుల నిరువుర నీధద్రమంటపమున గూర్చుండ

బెల్లుండు.

బాణ—కమలా ! అమ్మాయి నిల్లుగూర్చుండ నియోగింపుడు.

(మ టపమున అనిరుద్ధుండు, ఉపాకిన్య నిలచియుండురు.)

దీక్షి—రామశాస్త్రిగాచూ ! ఉపక్రమింపుడు.

అయంముహూర్తః సుముహూర్తోఅస్తు. తదేవలగ్నం సుదినంతదేవతా

రాబలం చంద్రబలం తదేవ. విద్యాబలం వైవబలంతదేవత్వే

పతేతేఽఘ్రియగం స్మరామి.

రామ—ఇతమనము లగ్నాష్టకాలు ప్రారంభింతమా? ఓరీ! సీకడుపు

గాల; మంత్రోక్షతల నివ్వకయే విహహము నేయింపడొడ

గితివా?

దీక్షి—రామశాస్త్రులుగానూ ! అయ్యో మఱచితి నండీ. (అని అక్షత
లిచ్చును.)

దీక్షి & రామ—

శ్లో. శ్రీరామపత్ని జనకస్యపుత్రీ । సీతాంగనా సుందర కోమలాంగీ ।
చంద్రాననాచారుగుణాన్వితాసా । వధూవరాభ్యాంవరదాభవంతు.
శ్లో. పతివ్రతాలక్షణ లక్ష్మీ తాంగీ । సన్న్యాసగామీ శుభసౌఖ్యదాచ ।
అరుంధతీనామ వశిష్టపత్నీ । వసూవరాభ్యాం వరదాభవంతు.
సావధాన సుముహూర్త సానధాన శ్శుభలగ్నీ, సానధాన లక్ష్మీ
నారాయణా చెంతలసావధాన.

మం. ధృవంతే రాజానరచో । ధృవదేవో బృహస్పతిః
ధృవంత ఇంద్రశ్చగ్నిశ్చ । రాష్ట్రాంధారియతాంధృవం.
అయంముహూర్తస్స ముహూర్తోఅస్తు—

(అందరు దంపతులపై అక్షతలు జల్లుదురు.)

బాణ—(అనిరుద్ధని దగ్గరికుఁ దీసికొని) నాయనా ! అనిరుద్ధా !
మండబుద్ధినై నీయందు గావించిన దోషంబులెల్ల క్షమింపుము.
[ఉపాకన్యచేయి అనిరుద్ధని హస్తమందిసి] చిరంజీవి !

సీ. ఆకలియాచున్న । దనియైన చెలువన

కాంత నెట్టుల శౌరవింతువన్న

మెత్తనిపాన్పున । మెయిఁజేర్చ నొచ్చు నీ

యతివ నెట్టులనిపు । నరయుడన్న

పుష్పవనంబుకు । బోవభీతిల్లు నీ

పాలఁతి నెట్టుల బ్రీతి । బ్రోచెదన్న

సుకుమారురాలుసీ । సుందరాంగిని నెట్లు

రక్షించెదో ధీర । రాచమిన్న

తే. గీ. నీదుభారంబు సర్వంబు / నిరుపమాన
శక్తివంతుడవౌట నీ / చాననీకు
కరముఁబట్టంగ నెంచెనీ / కలికి నెటుల
భోతువో నీవు ప్రేమను / ముద్దులయ్య.

సీ. మందిరారామసీ / మలయందు నెంచైన
విహరింపదొంటి నీ / విద్యుమ్నోష్ఠి
చిలుకపలుకులకైన / నులుకుపాటునుబొంది
విలువగానోపనీ / జలజహ్నుదయ
పరిమళగంధంబు / సైబష్టచోచాల
చలిచేతనుగడు నీ / చటాలనయన
తేతనచ్చిక యుక్తి / భూతలంబులయందు
ననుగడఁజాలదీ / పడఁటి నీకు

శే. గీ. భార్యగను గూర్చినారము / భవ్యకృపను
నీస్వస్థాఖ్యంబుగా నెంచి / యెల్లవేళ
లందు మత్తుతారత్నమున్ / హర్షమునను
రూఢిగా నేలుకో యనిరుద్ధసీవు.

మణిమాల—అమ్మాయి! ఇటువినుము.

(ఉపాకన్యశిరసు నివృరుదు)

సీ. భర్తపూజయెచాల / పావనంబనినీవు
స్థిరచిత్తమునసేన / జేయవమ్మ
అత్తమామలెనాకు / నాధారులనియెంచి
యెత్తియేరాండ్లను / మొత్తకమ్మ
పతిభుజింపకమున్నె / హితవుగామెక్కియు
దోడియింతులగూడ / జూడకమ్మ

అనుకూలుండగు నాథుఁ డెట్లెఱిగెయనిమదిక

కండగర్వంబున నుండకమ్మ

తే. గీ. దైవభక్తిని నెప్పుడు దలపవమ్మ

పిన్న పెద్దలయందున పేమనిడుమ

స్థిరతరానందకీర్తిని జెందవమ్మ

రక్షింపందరు సతతమ్మ మున్నగుమ్మ.

శంక—దైత్యనాయకా ! నీవుకడుంగడు కృతార్థుండవైతివి. సకలభవ
నాతీతుండగు నీయదుసంభవునితో వియ్యమొందిన నీభాగ్యం
బుఁ గొనియాడ నాదిశేషునకైన నలవియగునా ?

బల—దేవదేవా ! ఇంకఁగావలయు నదేమున్నది.

శంక—హలాయుధా ! భవత్కృతకృత్యంబులం దొక్కటియైన
కొఱఁగి యుండునా ?

కృష్ణ—అగ్గిజా ! ద్వారకానగరంబున కలుఁగ నుద్యత్తులమగు
దము రండు.

బల—కృష్ణా అట్లేకావలెము.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

[ద్వారకానగరమున నొకప్రతిమకు మొక్కుచు యెల్లిగాడు,
పుల్లిగాడు మరికొందరు ప్రవేశింతురు.]

యెల్లిగాడు & పుల్లిగాడు—అమ్మా ! సత్తెంతల్లీ ! మాపెబులగు క్లిష్ట
మూర్తయ్య, బలిరామయ్యగార్లకు జయంగల్గలమ్మ. నీకు
బత్తి పూజగాయిత్రమమ్మ. అమ్మోరా ! రచ్చించాలా
రచ్చించాల. (అని మొక్కుచుందురు)

[పుల్లిగాడు ప్రవేశించి]

మల్లి—ఓరియెల్లిగో ! వత్తుండారు. వత్తుండొట్టో !

యెల్లిగా—ఓహరా ! వోరు ?

మల్లిగా—మనబలరామ కిట్టమూత్తులు అనిరుద్దయ్యకు పెండ్లిచేసు
కోని అందరొత్తుండారశ, మనరోయిణమ్మపెల్లివాగొత్తుండా
రని మనపూరంతా శుంగారింప నెప్పిందశ.

యెల్లిగా—ఓరిమల్లిగో ! నిసమేనారో ?

మల్లి—మంతాలమ్మతోడురా.

యెల్లిగాడు యీ పుల్లిగాడు—(అందఱు పోతారు మూడవనిలది) ఓరి
మ్మారా ? నీతనాగొయ్య నీకు మాకాకి గొట్టాపోతును
బలితామమ్మారా జొల్లిగో ఓరిపుల్లిగో (అనికేలువేయును)
యెల్లదాంరారి. అందర్ని సూదాంరారి- (అందఱు నిష్క్ర-
మింతురు.)

[ద్వారకాపురమందు; సభామందిరమున- బలరాముడు, కృష్ణుడు
మొదలగువారలు పోవేళి-తును.]

బల—నూధవా ! దానవేంద్రునిచే మనకన్యోన్య శాంధ్యము లభి
చినది. ఇంకఁ గావలయున జేయున్నది.

శ్రీకృష్ణ—అయిన నిట్లుగా గాక-

మ. ఫలసన్ధ్యంబులు చక్కఁగాఁ బోగి దృఢ / క్షిరవృంధు గావించి భూ
తలమందెప్పుడు నర్హతమయి మ / ర్త్య శ్రేణికానందము
పలరకఁ గూర్పుత ధర్మ మార్గపరులై / యాద్యుల్ సదాభక్తియు
కులచేతన్ ననరాదుఁ గావుతను నీ / ట్లొకజనుల్ కీర్తితుల.

గద్య. ఇది శ్రీసీతారామచంద్ర వరప్రసాద లక్ష్మీనరస కవితాదూరంధర,
ఆసూరిమరింగంటి సజ్జనవంశ క్షీరపారావార రాకాసుధాకరరాఘ
వాచార్య ద్వితీయ పుత్ర మౌన్యలక్ష్మీనగోత్రగుణకదంబ లక్ష్మీ
నరస మాంబాగర్భ శుక్తిముక్తఫల విబుధ జనవిధేయ
వేంకట నరసింహాచార్యకవి నామధేయ విరచితంబైన
అనిరుద్ధ విలాసంబను పంచమాంకము.

సమాప్తమ్.

రాధాకృష్ణ

(గ్రంథకర్త:—పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహరావుగారు.)

ఇదియొక చక్కని భక్తిరసప్రధానమైన నాటకము. శ్రీకృష్ణనియందుగల యవారమైనభక్తి నిగూఢనిశ్చలమైనభక్తి రాధ యెన్నిరీతుల నేదిధముగ బ్రదర్శించినదో యిటుగాంచవగును. రాధకును శ్రీకృష్ణునకునుగల ప్రేమ జీవాత్మకును వరమాత్మకునుగల యాధ్యాత్మిక సంబంధమువంటిది గాదని యీనాటకరాజము బోధించును. ప్రకృతి సుకుమారిణియై మహాసుందరియైన రాధ—సంతత శ్రీకృష్ణ సంకీర్తనామృతధారలనే యాహారపానీయములుగ్రోలిన రాధ—సర్వకాలసర్వావస్థలయందు లోకనాథు నిరంతరాయదగ్ధున నిత్యమహానందపరనశయైన రాధ—మృదుమధురమకరందపరిపూర్ణపిక్వసిత పుష్పతతులయంగు—నిర్మల జలపూర్ణవాహినీతెరంగములయంద—గిరినిర్మలమలయందు—వర్షితమాలికలయందు—శ్యామలకోమలతరులతొగ్రములయందు—దిగంతములయందు—నందు—నింద—నన నేల? హృదయందాతటను శ్రీకృష్ణునిమనోహరదివ్యరూపమును గాంచిన రాధ—తనయంతసుందరస్వరూపిణియగు కారిత యీభూలోకమున నెంచును లేదని గర్వపడుచుండెడి సత్యభామను, కాలకూటానల ప్రతిమానవిషజ్వాలా భూయిష్టమగు కాశీయనాగేంద్రుని సతాగ్రమున దాండవమాడిన సటభిఖామణిని తనవీరచెలుగుకొంగున ముడివేసికొని లోబరచుకొంటినని విట్టివీగు సత్యభామను యేరీతిగ గర్వోపశాంతిజేసి, భక్తురాలుగ జేసినదో యీనాటకరాజమున, ముగ్ధులొలుకు చక్కని వదములచే వర్ణింపబడినది. సత్యభామ అసూయా జనితగర్వరూపకములైన వల్కులు, చేష్టలు—శ్రీకృష్ణుని నిజస్వరూపము—శారదుని నిరంతర హాస్యప్రసంగములు చదివితీరవలయును. ఈనాటక మాంధ్రీదేశమున ప్రబోధిన నాటకసంఘములచే ననేకపట్టణముల ననేకపర్యాయములుప్రదర్శింపబడియెను. వెల 0—12—0

కురుకూరి సుబ్బారావు సరస్వతీబుక్ డిపో, బెజవాడ, కృష్ణాజిల్లా.

